

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Delaktighet och integration i Sverige? Ännu inte fullt ut!

- En kvalitativ studie om invandrarungdomars upplevelser kring delaktighet och integration i det svenska samhället

FÖRFATTARE: AFSHAN GHOGHAI
BARBARA EL-HELO
SUSANNA PETERSSON

PROGRAM/KURS: SOCIONOMPROGRAMMET
VETENSKAPLIGT ARBETE
C-UPPSATS
SQ1562
VT 2010

OMFATTNING: 15 HÖGSKOLEPOÄNG

HANDLEDARE: PÅL WIIG

Förord

Arbetet med denna uppsats har varit givande och lärorikt ur flera synpunkter och vi hoppas att ni som läser denna studie finner den lika intressant och spännande som vi.

Vi vill tacka de som hjälpt oss under arbetets gång. Ett stort tack till vår handledare Pål Wiig som funnits där som stöd och som väglett oss under hela arbetsprocessen.

Tack till alla ungdomar på Burgårdens gymnasium som medverkat i vår studie, utan Er skulle vi inte ha kunnat genomföra vår undersökning.

Tack alla!

Göteborg April 2010

Afshan Ghoghai, Barbara El-Helo och Susanna Petersson.

Abstract

Titel:

Författare: Afshan Ghoghai, Barbara El-Helo, Susanna Petersson

Handledare: Pål Wiig

Nyckelord: Invandrarungdomar, delaktighet, integration och språk.

Syfte: Vårt syfte med denna studie är att undersöka invandrarungdomars upplevelse av delaktighet och integration till det svenska samhället. Vi vill öka förståelsen för språkets betydelse för integration och delaktighet.

Frågeställningar:

1. Upplever ungdomarna att de är en del av det svenska samhället och därmed integrerade? Har det i så fall någon betydelse för vilket land de identifierar sig med, det vill säga ursprungslandet eller Sverige?
2. Vilket språk använder sig ungdomarna mest av i sin vardag, svenska eller modersmålet? På vilket sätt påverkar detta deras integration?

Metod: Denna studie bygger på kvalitativ metod där vi valt att genomföra personintervjuer med åtta invandrarungdomar i åldrarna 16-19 år, vars utsagor vi beskriver och relaterar till tidigare forskning och teorier.

Huvudresultat: Resultatet av vår studie visar att majoriteten av våra respondenter ser sitt ursprungsland som sitt hemland och umgås mest med andra ungdomar med invandrarbakgrund, men upplever trots detta ändå en relativt stor delaktighet i samhället. De flesta talar både svenska och sitt modersmål i sin vardag och ungdomarna ser vikten av att kunna det svenska språket när man bor i Sverige. Detta har betydelse för integrationen då språket enligt ungdomarna är den faktor som är nödvändig för att kunna kommunicera med andra människor, utbilda sig och få ett arbete.

Innehållsförteckning

KAPITEL 1

1.1 Inledning/bakgrund	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Begreppsdefinitioner	8
1.5 Litteratursökning	9
1.6 Uppsatsens disposition	10

KAPITEL 2

TIDIGARE FORSKNING OCH TEORIBESKRIVNING	11
2.1 Tidigare Forskning	11
2.2 Teoribeskrivning	17
2.2.1 Symbolisk Interaktionism.....	17
2.2.2 Socialisation	18
2.2.3 KASAM	20

KAPITEL 3

METOD.....	22
3.1 Val av metod	22
3.2 Urval.....	23
3.3 Intervjuguidens utformande	24
3.4 Tillvägagångssätt.....	25
3.5 Hypotes.....	25
3.6 Etiska överväganden	25
3.7 Reliabilitet och validitet	27
3.7.1 Reliabilitet	27
3.7.2 Validitet	28
3.8 Generaliserbarhet	29
3.9 Bearbetning och analys	29
3.10 Hermeneutik	30
3.11 Förförståelse	31

KAPITEL 4

RESULTAT	32
4.1 Meningskoncentrering.....	32
4.2 Respondenternas bakgrund	32
4.3 Delaktighet i samhället.....	33
4.4 Språkanvändning och dess betydelse för integration	35
4.5 Val av umgänge.....	37
4.6 Tillhörighet.....	39
4.7. Sammanfattning av resultatet	42
4.7.1 Delaktighet i samhället.....	42
4.7.2 Språkanvändning och dess betydelse för integration	42

4.7.3 Val av umgänge.....	42
4.7.4 Tillhörighet.....	43
KAPITEL 5	
ANALYS.....	44
5.1 Analytiska frågor.....	44
5.2 Delaktighet och tillhörighet.....	44
5.3 Umgänge	49
5.4 Språkanvändning och delaktighet	52
KAPITEL 6	
SAMMANFATTANDE SLUTDISKUSSION	57
6.1 Koppling till tidigare forskning.....	57
6.2 Slutsats	58
6.3 Förslag till vidare forskning	59
LITTERATURFÖRTECKNING.....	60
7.1 Böcker	60
7.2 Avhandlingar.....	61
7.3 Tidskrifter.....	61
7.4 Rapporter.....	61
7.5 Internetsidor	61
BILAGOR.....	63
8.1 Intervjuguide	63
8.2 Brev till rektor	65

1 INLEDNING/BAKGRUND

1.1 Inledning/Bakgrund

Vid början av 2000-talet fanns det ca en miljon människor med utländsk härkomst i Sverige. Om man räknar personer varav minst en förälder är utrikesfödd stiger siffran till 1,6 miljoner människor (Allwood/ Franzén, 2000: 20).

Allwood/Franzén (2000) beskriver Sverige som ett mångkulturellt samhälle där det finns människor från alla världens hörn. Den stora invandringen i modern tid tog fart efter andra världskriget då det kom många flyktingar från exempelvis Tyskland och Polen. På 60- talet då den svenska ekonomin blomstrade och Sverige behövde arbetskraft var det fler människor som invandrade, främst från europeiska länder. Vi behövde arbetskraft för att bygga upp det svenska välfärdssamhället. De nästkommande decennierna har det mest kommit flyktingar till Sverige på grund av krig och oroligheter i andra delar av världen. Flyktingarna har främst kommit från Mellanöstern, Afrika, Latinamerika och före detta Jugoslavien. Numera kommer det fortfarande flyktingar från krigsdrabbade länder men det är också många anhöriga till personer som invandrat som kommer hit, så kallad anhöriginvandring (Allwood/ Franzén, 2000: 17-22).

Många är andra generationens invandrare eftersom de som kom hit på 40 – talet och framåt har bildat familj. Att växa upp i det svenska samhället med föräldrar födda i ett annat land kan både berika och försvåra ens liv. Vi tror att när man växer upp som invandrare i Sverige påverkas man både av föräldrarnas kultur men även av den svenska kulturen då det är den man lever i.

Ålund (2002) menar att Sverige länge har ansetts vara föredömligt när det gäller invandringspolitik, jämlikhet och jämställdhet, men på senare tid har det blivit tydligare gränser mellan majoritetsbefolkningen och invandrare som inneburit att de senare alltmer blivit andra klassens medborgare. Invandrare upplever diskriminering, utanförskap, svårigheter att komma in på arbetsmarknaden och att vara politiskt delaktiga, vilket tyder på en stark polarisering i samhället. Detta har lett till ökad segregation, diskriminering och andra olika sociala problem. Dessa problem påverkar även andra generationens invandrare som trots att de kan vara födda här ändå ses som invandrare. I Sverige finns det vissa föreställningar om vad som är typiskt svenskt och därmed normen för hur saker och ting ska vara. Invandrare som har andra kulturella bakgrunder passar inte in i denna norm och ses som något avvikande och främmande (Ålund, 2002: 293-294).

Vi tror att språket är av stor betydelse för invandrades integration i det svenska samhället. Det är viktigt att man lär sig svenska för att kunna ta del av och komma in i samhället, samt för att det är nödvändigt för att kunna kommunicera med andra medborgare. Vi menar också att det är av vikt att hålla fast vid sitt modersmål då forskning har visat att det är lättare att lära sig ett nytt språk om man behärskar sitt modersmål (Nygren-Junkin, 2006: 12). Flerspråkighet är något som berikar samhället och vi tycker att det ska lyftas fram som en resurs istället för som ett problem.

Vi har valt att undersöka invandrarungdomar och vad de har för upplevelser kring delaktighet och integration och språkets betydelse för dessa faktorer. Vi är intresserade av detta eftersom två av oss själva har svenska som andraspråk och inser betydelsen av hur viktigt det är att lära sig det svenska språket för att ta del av allt som samhället erbjuder. Dessutom tycker vi att vårt ämnesområde är viktigt för socialt arbete då invandrare och andra generationens invandrare är en stor och utsatt grupp i samhället.

I den politiska diskussionen idag finns det förslag om att införa ett språktest för att kunna bli svenska medborgare. Om man inte har tillräckliga kunskaper i svenska finns det tankar om att man inte ska få medborgarskap.¹ Fördelen tror vi kan vara att fler försöker lära sig svenska vilket gynnar både dem själva och samhället. Dessutom kan det underlätta för andra generationens invandrare, främst barnen som inte behöver ta lika stort ansvar för att hjälpa sina föräldrar med allt som okunskap om språket innebär. Nackdelen menar vi kan vara att de människor som av någon anledning inte kunnat lära sig svenska hamnar ännu mer utanför gemenskapen.

En åtgärd för att motivera nyanlända invandrare att lära sig svenska är att man i vissa kommuner har infört ett system med ekonomisk ”belöning” för de elever som studerar på ”Svenska För Invandrare” och klarar delmålen inom en viss tid.² Vi har följt dessa debatter och tycker att det är intressant att fördjupa oss i språkbrukets signifikans för andra generationens invandrare och dess betydelse för integration och delaktighet i det svenska samhället. Vi har hört mycket från människor runt omkring oss om diskriminering och svårigheter att släppas in i samhället och att ses som jämbördig med majoritetsbefolkningen. Därför tycker vi att det är viktigt att öka kunskapen om det här genom denna studie. Om man får ökad kunskap om detta fenomen kan man förhoppningsvis försöka förbättra situationen för denna målgrupp.

1.2 Syfte

Vårt syfte med denna studie är att undersöka invandrarungdomars upplevelse av delaktighet och integration till det svenska samhället. Vi vill öka förståelsen för språkets betydelse för delaktighet och integration.

1.3 Frågeställning

1. Upplever ungdomarna att de är en del av det svenska samhället och därmed integrerade? Har det i så fall någon betydelse för vilket land de identifierar sig med, det vill säga ursprungslandet eller Sverige?
2. Vilket språk använder sig ungdomarna mest av i sin vardag, svenska eller modersmålet? På vilket sätt påverkar detta deras integration?

¹ <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=58360&a=651949&printerfriendly=true>

² http://www.rod.se/politikomraden/migration_och_integration/Sfi-bonus-i-hela-landet-redan-i-sommar/

1.4 Begreppsdefinitioner

1.4.1 Invandrare

Begreppet *invandrare* är svårt att definiera då inte bara personer som ”vandrat in” ses som invandrare utan även nästkommande generationer som ändå är födda och uppvuxna i Sverige, men som fortfarande ses som (andra generationens) invandrare. Begreppet har inte heller använts särskilt länge. På 50-talet brukade man kalla människor som inte var födda i Sverige för *utlänning*. Om man däremot var född i Sverige med svenska föräldrar betraktades man som svensk. När begreppet invandrare började användas var det avsett som en förbättring av språket, det låter mer positivt; någon som ”vandrar in” istället för någon som kommer utifrån. Oavsett om man kommer hit som flykting, av ekonomiska skäl, som anhörig eller för att arbeta betraktas man som invandrare. Begreppsbytet har i praktiken inte blivit till något positivt, utan snarare tvärtom eftersom det inbegriper en hel grupp människor som betraktas som ”icke svenskar”. Även om man har svenskt medborgarskap, är född och uppvuxen i Sverige anses man vara invandrare om man åtminstone har en förälder som kommer från ett annat land. Det har förmodligen betydelse varifrån man har invandrat för hur länge man betraktas som invandrare. Ju mer kulturella och utseendemässiga skillnader som finns desto längre kommer man betraktas som invandrare (Allwood/Franzén, 2000: 26, 28).

Trots att begreppet invandrare ska vara något positivt visar Rojas (2001) studie att ungdomar med utländsk bakgrund väljer att kalla sig för utlänningar istället för invandrare. Detta för att invandrarbegreppet är kopplat till mycket negativt och därför vill de inte förknippas med det (Rojas, 2001: 19).

Ett annat problem med begreppet invandrare är föreställningen om att det är en homogen grupp, vilket är en förenkling av verkligheten då vi människor är olika oavsett var vi kommer ifrån (Andersson, 2003: 205).

I denna studie innebär begreppet *invandrare* en person som är född i ett annat land och flyttat till Sverige samt en person som är född i Sverige men vars föräldrar är födda i ett annat land och har flyttat hit. Vi har valt att använda begreppet invandrare då det är det mest förekommande och ett begrepp som de flesta förstår. Vi menar inte att lägga något negativt i innebörden.

1.4.2 Modersmål

Det råder delade meningar om vad som är en persons modersmål. Det kan vara det språket som man har lärt sig först, det språk som man behärskar bäst, använder mest eller identifierar sig med (Emanuelsson, 2005: 12). Vad vi menar med modersmål är det språk som används i intervjupersonernas ursprungsländer och som deras föräldrar talade innan de kom till Sverige och lärde sig svenska.

1.4.3 Svensk

Vi definierar begreppet svensk som en person vars föräldrar är svenskfödda och har Sverige som sitt ursprungsland, det vill säga är av svensk härkomst.

1.4.4 Integration

Enligt Ahlsmark (1997) handlar integration ”om den subjektiva upplevelsen av tillhörighet i långt högre grad än om något externt analytiskt mätbart och exakt” (Ahmadi, 2000: 175). Integration handlar mer om en känsla av tillhörighet än om sysselsättning eller inkomst. Integration innebär att känna sig delaktig i samhället. Att låsa fast en individ vid dess kulturella eller etniska tillhörighet är något som förhindrar integrationen (Ahmadi, 2000: 176).

1.5 Litteratursökning

För att hitta relevant litteratur som är kopplat till det ämne vi valt att fördjupa oss i och som vi kan ha användning av i denna studie har vi utgått från UB:s, det vill säga Göteborgs universitetsbiblioteks startside. Vi deltog i den databasverkstad som Göteborgs universitet erbjöd alla studenter. För att bland annat hitta böcker, avhandlingar, e-böcker och rapporter har vi sökt i både GUNDA, som är UB:s katalog, och LIBRIS som är den gemensamma katalogen för svenska universitets-, högskole- och forskningsbibliotek. De sökord som vi framförallt har använt oss av är: Integration* ung*, integration ung*, ung* språk, ung* språkvård, integration OCH ung*, integration* OCH ung*, socialisation, socialisationsprocess, KASAM och sociologi.

Vi har valt att trunkera och kombinera flera begrepp för att få fler träffar. Vi har även använt oss av dessa sökord när vi sökt efter artiklar och då har vi gjort detta i *Databaser* istället för *Tidskrifter* eftersom vi sökte efter artiklar inom vårt ämne och inte efter en viss tidskrift.

Vår avsikt har varit att framförallt hitta nationell forskning eftersom det är invandrarungdomars delaktighet och integration i Sverige som vi är intresserade av. Hade vi velat göra en jämförelse med andra länder hade internationell forskning inom detta ämne varit mer relevant att ta del av. Vi har ändå tagit med några exempel på internationell forskning. Vi har sökt efter och använt oss av både nationell och internationell forskning både på svenska och engelska. SwePub är en annan söktjänst som vi använt oss av för att söka efter exempelvis böcker och avhandlingar från svenska lärosäten. Vi kom åt denna genom LIBRIS och även här använde vi de sökord som vi nämnt tidigare.

När vi gjorde alla dessa sökningar, gjorde vi både avancerade och mer fria sökningar.

Det har gjorts en del c-uppsatser om det ämne vi valt att studera, men med ett annat fokus. Dessa uppsatser hittade vi genom www.google.se och därefter www.uppsatser.se. Vi tycker det är viktigt att även göra en översikt på de uppsatser som gjorts tidigare för att inte forska om exakt samma sak, men också för att man genom deras referenslistor kan få tips på litteratur. Vi har hittat en del relevant litteratur genom att ta hjälp av gamla referenslistor.

Vi har också tagit del av litteratur som vi läst på tidigare kurser under socionomprogrammet och använt oss av det som passar för vår undersökning.

1.6 Uppsatsens disposition

Uppsatsen är uppdelad i fem block/kapitel. Det första blocket är en introduktionsdel där vi introducerar vår studie genom inledning, syfte, frågeställningar, definitioner av väsentliga begrepp i studien samt en beskrivning av hur vi gått tillväga vid litteratursökning inför undersökningen. I det andra blocket presenterar vi vår tidigare forskning, det vill säga redogör för vad som tidigare skrivits och undersökts om vårt ämnesområde. I detta kapitel görs även en beskrivning av de teorier som använts vid analys av empirin. I det tredje blocket presenterar vi vår metod, motivering till val av metod, urval, intervjuguidens utformande, etiska överväganden, diskuterar studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet samt gör en presentation av hur vi bearbetat och analyserat vår empiri. I detta kapitel görs en beskrivning av oss skribenter där vi redogör för vår förförståelse kring detta ämne. Vi beskriver också vår hypotes och hur vi har gått tillväga vid intervjutillfället. Vi har även gjort en kort beskrivning av hermeneutik vilket är det förhållningssätt vi har utgått ifrån. I det fjärde kapitlet presenterar vi resultatet av undersökningen, uppdelat i olika avsnitt samt gör en beskrivning av metoden meningskoncentrering som vi använt vid bearbetning av vårt material. Det femte blocket behandlar vår analys och våra analytiska frågor. Det sjätte blocket består av en sammanfattande slutdiskussion där vi bland annat kopplar vår studie till tidigare forskning som gjorts inom detta område.

2 Tidigare forskning och teoribeskrivning

2.1 Tidigare forskning

Aleksandra Ålund är professor och forskar inom etnicitet och social integration (Meeuwisse/Swärd, 2002: 15). I sitt kapitel i boken ”*Perspektiv på sociala problem*” skriver hon att man genom massmedia ofta kopplar samman våld och ungdomar med utländsk härkomst. Det förstås som att dessa ungdomars kultur ligger bakom våldet och orsakar det. Därmed bottenar dessa orsakssammanhang, som också ses som en slags verklighet, i förutfattade meningar och bagatelliserar det sociala sammanhanget bakom våldet. På grund av detta är diskriminering, stigmatisering och segregation ett faktum för många invandrargrupper. Ungdomsgruppers våldshandlingar uppstår inte på grund av arv eller deras kultur, utan de är snarare ett socialt fenomen (Ålund, 2002: 298-299).

Bland invandrarungdomar har svårigheterna att komma in på arbetsmarknaden ökat och i och med det också arbetslösheten. Man kan se att arbetslösheten bland invandrarungdomar är större än bland ungdomar med svensk härkomst. Att det ser ut på detta vis har inte att göra med sämre utbildning, utan invandrarungdomar, som ofta är födda och uppvuxna i Sverige, tros ha språksvårigheter eller inte tillräcklig ”kulturell kompetens”. Det svenska samhället blir mer polariserat, vilket bland annat leder till detta socioekonomiska utanförskap som många invandrare och invandrarungdomar drabbas av. Undersökningen av Carl-Ulrik Schierup och Sven Paulsson (1994), och även andra undersökningar har visat att den underställda position som första generationens invandrare har, också överförs till andra generationens invandrare (Ålund, 2002: 299).

I ungdomsforskningen framställs invandrarungdomar i ett eländesperspektiv. Sådana framställningar tillsammans med kulturella uppfattningar orsakar stigmatisering och ett utväljande som bygger på etnisk bakgrund, samt fördomar om invandrarungdomar (Ålund, 2002: 300).

Aleksandra Ålunds studie, ”*Multikultiungdom*” riktar sig till invandrarungdomar i månetiska miljöer som är transkulturella i Stockholms förorter. I sin undersökning koncentrerar hon sig på det månetiska samhällets problem och möjligheter (Ålund, 1997: 5-6). I studien framkommer att ungdomar i förorterna lever i en värld där de inte anses höra hemma. Utsikten på arbetsmarknaden ser mörk ut för dessa invandrarungdomar. Jobben är få och konkurrensen hög. De tvingas oftast att välja mellan två val, antingen öppen arbetslöshet eller kriminalitet. Författaren tar också upp att när dessa ungdomar sedan söker sig till Stockholm prövas deras svenskhet som oftast förknippas med uppväxt, kultur, utbildning och språk. En rapport från ”Arbetsförmedlingen” visar att en stor del av invandrarungdomarna gör sin praktik på företag som ägs av deras egna landsmän. De arbeten de får är oftast okvalificerade (Ålund 1997: 68). Ålund framför även att invandrare på arbetsmarknaden i början av 1990-talet hade lägre lön per timme än en icke invandrare. Orsaken bakom detta var dock inte att invandrare hade en utländsk examen då detta undersöktes även på invandrare som avlagt examen i Sverige, utan snarare för att de var just invandrare (Ålund 1997: 69).

Masoud Kamali (1999) beskriver i studien *”Varken familjen eller samhället”* invandrarungdomars inställning till samhället. Han beskriver hur invandrarungdomar som bor i segregerade områden och främst umgås med andra invandrarungdomar ser på svenskar och det svenska samhället. Han finner ett samband mellan ungdomarnas och deras föräldrars negativa inställning. Många av de ungdomar som Kamali har intervjuat delar en negativ syn på svenskar, framförallt de svenska myndigheterna bestående av polis, socialtjänst och skolpersonal. Många av dessa ungdomar känner att svenskar har en tendens att vilja förstöra för dem och inte släppa in dem i samhället. Detta leder till en identifikation av andra sociala sammanhang. Föräldrarna identifierar sig ofta med sitt ursprungsland medan ungdomarna identifierar sig både med föräldrarnas hemland och framförallt med det område där de bor (Kamali, 1999: 49-53).

Invandrarungdomars negativa inställning till samhället behöver inte alltid bero på att föräldrarna delar denna negativa inställning. Kamali ger även exempel på ungdomar vars föräldrar har en positiv syn på det svenska samhället och svenska myndigheter. Dessa ungdomar kan ändå ha en negativ bild av samhället och ha en negativ framtidstro framför allt när det gäller att bli insläppt på arbetsmarknaden. Många tycker att svenskar är rasister som inte vill att invandrare ska lyckas (Kamali, 1999: 57-58).

Kamali beskriver också invandrarungdomar som har en positiv inställning till det svenska samhället. Deras föräldrar är också positivt inställda och ser sig som svenskar. Många av dem bor i integrerade områden. Kamali ser ett klart samband mellan dessa ungdomars inställning och att deras föräldrar integrerats väl i samhället (Kamali, 1999: 61-63).

Kamali menar att myndigheter i Sverige, framförallt polisen och socialtjänsten genom sina monokulturella arbetsmetoder driver invandrarfamiljerna till att avgränsa sig från samhället och bilda sina egna grupper. Han beskriver också *”kulturell klientisering”* av invandrare som innebär att myndigheter, till exempel socialtjänsten ofta ser en anmälan som ett tecken på att det finns sociala problem när det i själva verket kan vara en företeelse som är helt normal ur invandrarfamiljens synvinkel. Okunskap och ett traditionellt arbetssätt medverkar till att man ibland ser invandrare som avvikare på grund av deras beteende som ofta kan vara kulturellt anknutet. På så sätt skapas en konflikt mellan socialtjänsten och den anmälda invandrarungdomen som ofta kan vara mycket långvarig och medverka till ungdomens syn på, och samarbete med resten av samhället. Eftersom myndigheterna har mer makt än klienterna så kan de förvandla dem till långtidsberoende klienter. Det är vanligt att invandrare tar avstånd från samhället i en sådan situation och det kan vara en försvarsmekanism för att kunna hantera den avidentifieringsprocess som myndigheterna utsätter dem för. Att skapa gemenskaper utanför storsamhället blir på så sätt något positivt för dem. Många invandrarungdomar som är födda i Sverige har svårt att veta vem de ska identifiera sig med. Deras föräldrar kan identifiera sig med landet som de kommer ifrån men andra generationens invandrare har ofta bara Sverige och området där de bor som referensram och då de upplever att de inte blir insläppta i samhället vänder de sig ofta till andra ungdomar i samma situation och skapar gäng där de känner att de passar in och får bekräftelse (Kamali, 1999: 76-78, 81).

Mauricio Rojas (2001) undersökning, *”Sveriges oälskade barn - att vara svensk men ändå inte”* är en studie om ungdomar med utländsk bakgrund och deras erfarenheter kring att växa upp i Sverige. I sin studie skriver han om hur ungdomar berättar om sina upplevelser av främlingskap i Sverige och drömmen om ett nytt Sverige som ännu inte existerar (Rojas, 2001).

Rojas gör antagandet att man ser invandrare som ett problem i samhället. Många av de problem som finns i samhället anses bero på invandrare. Detta perspektiv underlättar samhällets sätt att tänka då man inte behöver ifrågasätta på vilket sätt de tagits emot i det nya landet eller om det finns processer i samhället som hindrar deras integration (Rojas, 2001: 85).

Ungdomarna i Rojas studie berättar mycket om utanförskap, marginalisering, underlägsenhet och känslan av att vara utpekad från början. Rasism bland svenskar är utbredd och de anser att de betraktas som en homogen grupp i samhället där de bemöts efter svenskars negativa stereotypa bilder av hur en invandrare är. Att bli utpekad och inte accepterad på grund av att man ser annorlunda ut tycker inte ungdomarna är lika nedvärderande som när de utsätts för kränkningar i stil med att de är kriminella, begår brott och är ”socialfall” (Rojas, 2001: 22). Generellt tycks utanförskapet bero mycket på okunskap och fördomar om invandrare bland svenskar där de drar sig undan från invandrare på grund av rädsla för det okända.

Resultatet av ett utanförskap visar på ett tydligt ”vi” och ”dem” tänkande bland invandrarungdomarna där de betonar att det är svårt att vara sig själv när man umgås med svenskar eftersom känslan av att vara utpekad som invandrare är stark. De känner sig annorlunda jämfört med svenskar i sättet att tänka och vara (Rojas, 2001: 25). Att man känner sig annorlunda och inte väl mottagen resulterar i att man söker sig till andra invandrarungdomar för att känna en större gemenskap (Rojas, 2001: 37).

Rojas kommer i likhet med Kamali (1999) fram till att andra generationens invandrare vanligtvis inte identifierar sig med varken det land som deras föräldrar kommer ifrån eller det land de bor i, Sverige. De träffar ständigt människor från olika kulturer och känner sig därmed internationella. I Sverige anses de vara invandrare och inget annat. Ungdomarna i studien ger uttryck för att de inte är svenskar och att de är stolta över detta. Deras dröm är istället att skapa ett Sverige där alla kan få lika stor plats i samhället oavsett vart de kommer ifrån, ett Sverige som alltså ännu inte existerar (Rojas, 2001: 72).

Åsa Andersson (2003) har i *”Inte samma lika”* intervjuat flickor med olika ursprung som bodde i samma invandratäta bostadsområde i Göteborg i slutet av 1990-talet. I flera av intervjuerna framgår det att orsaken till att dessa ungdomar ser sig som ”svensk” eller ”utlänning” snarare beror på vilken stadsdel och vilken klass de tillhör än vilket land de eller deras föräldrar kommer ifrån. Två av flickorna i studien berättar att de inte vet någon med utländska föräldrar som kallar sig svensk. Flickorna är stolta över sitt ursprungsland och identifierar sig gärna med det. Andersson förklarar detta med att om man inkluderas i samhället och får vara med i den gemenskap man ofta föreställer sig att en nation utgör är det förmodligen lättare att identifiera sig som svensk. I studien får man också möta två flickor

vars mödrar är svenskfödda men de identifierar sig ändå som "utlänningar". Anledningen är inte att deras fäder är invandrare utan snarare att de bor i ett segregerat område och har vänner som har invandrarbakgrund (Andersson, 2003: 200-201, 204).

Morris Aaron Fred (1983) som är en forskare från USA menar att invandrapolitiken är utformad på ett sätt som är acceptabelt för svenska omständigheter och att även här ses invandrare som ett problem. Den kulturella mångfalden är i praktiken en "fara" mot samhällsordningen och ska anpassas till samhällets normer (Ålund, 2002: 301).

Boendesegregation är en annan föreskriven kategoriåtskillnad och denna form av segregation är stor i Sverige, vilket kulturgeografen Roger Andersson (2000) har kommit fram till i flera av sina undersökningar. Det finns ett samband mellan boendesegregation och inkomst. De människor som har en hög inkomst bor i vissa områden medan boendet bland människor med låg inkomst är mer jämfördelat. Denna ekonomiska boendesegregation har medverkat till att skapa en etnisk boendesegregation. Det finns alltså "invandrarglesa" och "invandrartäta" bostadsområden i landet. Boendesegregation har därmed en förbindelse med bland annat arbetslöshet (Ålund, 2002: 316-317).

Ove Sernhede är bland annat docent i socialt arbete och har forskat om ungdomskultur (Ahmadi, 2003: 7). Han skriver i sitt kapitel i boken "*Ungdom, kulturmöten, identitet*" att det har funnits en diskussion om den "hotfulla ungdomen", vilken har lett till att medier och myndigheter betraktar ungdomsgrupper som fiender till samhället. Detta har bland annat stärkt dessa ungdomars utanförskap. Det har blivit en demonisering av invandrarungdomar, framförallt unga "invandarmän", vilket har lett till att alla unga som befinner sig i offentliga miljöer betraktas som att de ingår i "gatugäng" och därmed ses som kriminella. Detta har i sin tur bidragit till att forma föreställningar om att "invandrartäta" förorter består av kriminella gäng och att det därför är farligt att befinna sig i dessa områden. Ungdomars situation som bor i Sveriges förorter är alltså mycket allvarlig (Sernhede, 2003: 181-184).

Birgitta Emanuelsson (2005) skriver i sin rapport "*Gatus- ett multietniskt ungdomsspråk*" att ungdomar som har föräldrar som kommer från ett annat land vanligtvis talar sitt modersmål i hemmet och majoritetsspråket i skolan och i samhället i övrigt. När personer som talar två språk pratar med någon som kan samma språk kan det bli tal om kodväxling, vilket betyder att två språk används på samma gång. Poplack (1980) och Håkansson (2003) menar att graden av kodväxling beror på hur bra talarna är på de olika språken och att det enligt den senare tyder på god språklig kompetens (Emanuelsson, 2005: 17).

Thomas Hylland Eriksen använder sig i boken "*Etnicitet och nationalism*" av både klassiska studier och relativt modern forskning inom sociologi och antropologi (Eriksen, 1993). Han skriver att minoriteter som behåller sitt språk kan fortsätta att vara avskilda, men att det också kan förhindra jämlikhet i det land som har ett annat officiellt språk. Detta är alltså ett problem som är väsentligt för diskussionen kring detta ämne (Eriksen, 1993: 175).

Tore Otterup (2005) skriver i sin avhandling "*Jag känner mej begåvad bara*" att det finns olika domäner, dvs. olika situationstyper. Exempel på sådana domäner är familjen, vänkretsen

och skolan. Det sägs att det kan finnas ett samband mellan specifika domäner och användandet av ett specifikt språk. För personer som pratar flera språk är det vanligt att modersmålet talas med familjemedlemmar och vänner, medan det officiella språket, majoritetsspråket talas mer i skolan och i andra mer ”allmänna” domäner. Som vi nämnt tidigare har också Emanuelsson (2005) skrivit detta i sin rapport. Flera undersökningar har visat att ungdomar talar majoritetsspråket mer än vad äldre personer gör. Det är genom den språkliga socialisationen som människan lär sig ett språk och genom språket lär sig barnet i sin tur kulturella normer, värderingar och kunskaper (Otterup, 2005: 18-19).

När majoritetsspråket börjar talas i hemmet är det ofta på grund av barnen eftersom syskonen använder sig av det officiella språket när de talar med varandra. Detta även om föräldrar och barn fortfarande talar modersmålet med varandra (Otterup, 2005: 20).

Tore Otterup skriver att Boyd (1985) i sin avhandling och därmed med sin undersökning som ägde rum i Sverige, bland annat har visat att tvåspråkighet var vanligare bland ungdomar som bodde i ”invandrartäta” områden än de som bodde i mer ”invandrarglesa” områden. De ungdomar som använde sig flitigt av tvåspråkighet hade en starkare förbindelse med modersmålet och ursprungskulturen än de ungdomar som inte använde sin tvåspråkighet i någon större grad. Även Boyd fann att ungdomarna talade modersmålet mer med sina föräldrar, men att majoritetsspråket, det vill säga svenska talades mer med syskon och vänner i samma ålder. På grund av att så många av de ungdomar som var flitigt tvåspråkiga talade svenska med sina syskon kan det enligt Boyd bli ett språkbyte i framtiden för nästa generation (Otterup, 2005: 20).

Genom andraspråksinläring kan de som använder ett andra språk socialiseras in i det nya samhället, man kan alltså säga att det är en socialisationsprocess eftersom det inte enbart handlar om inläring av ett andraspråk, utan också om en social och kulturell delaktighet i det nya samhället (Otterup, 2005: 25).

Otterup har i undersökningen till denna avhandling fått fram att majoritetsspråket svenska är det språk som används mest bland informanterna med utländsk härkomst. En ganska stor del av dessa ungdomar talar sitt modersmål mer än svenska, men en större andel talar svenska mer än sitt modersmål (Otterup, 2005: 79).

Många ungdomar i denna undersökning tycker att det är viktigt att kunna svenska eftersom det är det språk som används i det land de bor i och dessutom används det i undervisningen i skolan. De flesta tycker också att man ska kunna sitt modersmål för att kunna tala med och förstå familj och släkt och för att det också är deras förstaspråk (Otterup, 2005: 85).

Ulla-Britt Kotsinas studie, ”*ungdomsspråk*” (1994) handlar om ungdomar i tre skilda förorter utanför Stockholm. I sin studie skriver hon om att ungdomar i förorten oftast använder sig av flera olika språk och språkliga varianter. Hemma hos dessa ungdomar talas modersmålet men det finns även föräldrar som väljer att tala svenska med sina barn i önskan om att de då skall lära sig svenska bättre och få det lättare att integreras i samhället. Ännu mer vanligt är det att man byter språk beroende på vem man talar med, till exempel att äldre talar modersmålet

medan de yngre hellre talar svenska. Dessa ungdomar har däremot väldigt sporadisk kontakt med infödda svenskar och begränsar sig oftast till lärare och skolpersonal (Kotsinas, 1994: 139-140).

Lilian Nygren- Junkin (2006) beskriver i artikeln ”*Modersmål har vi allihopa – här med, och där med*” modersmålet som en stor betydelse för ens identitet. I dagens mångkulturella Sverige talas över hundra olika modersmål och ca 15 % av alla elever i skolan har ett annat modersmål än svenska. Om man ser på elever i storstadsområden kan man räkna med ännu högre siffror. Det är naturligt att använda sitt modersmål när man konverserar med andra människor med samma ursprung. Hur väl man behärskar sitt modersmål eller förstaspråk som det också kallas är av betydelse när man lär sig andra språk. Språkforskare såväl i Sverige som internationellt är alla överens om att om man får chansen att bibehålla och utveckla sitt modersmål så har man lättare för att lära sig det nya språket som talas i landet som man bor i. Att redan som ung utveckla mer än ett språk är bra för den kognitiva förmågan. Det finns vetenskapliga belägg för detta redan sedan 60-talet då forskarna Gardner och Lambert utvärderade en tvåspråkig skolform i Kanada och dess effekter. De kom fram till att de elever som studerar två språk har en bättre kognitiv utveckling än elever som enbart studerar ett språk. Tidigare hade man trott att det skulle vara skadligt för utvecklingen av hjärnan att lära sig mer än ett språk när man är ung (Nygren- Junkin, 2006: 11-12).

Fler undersökningar har utförts sedan dess och forskare har kommit fram till att invandrarungdomar som studerar sitt hemspråk i skolan och även lär sig det svenska språket får bättre skolresultat, i synnerhet i andra språk som man studerar i skolan, till exempel engelska. Trots dessa resultat visar Skolverkets statistik att flerspråkiga elever inte uppnår skolans mål i samma utsträckning som svenska elever. Detta har med största sannolikhet ett samband med de nedskärningar som gjorts när det gäller modersmålsundervisning i skolan. I en del skolor i storstädernas mångkulturella förorter har man lagt in modersmålet som en naturlig del i undervisningen. Man läser inte bara hemspråk som ett enskilt ämne utan har även möjlighet att studera exempelvis matematik på sitt modersmål. Naturligtvis läser man de flesta skolämnena på svenska men visar genom att låta en del av undervisningen ske på elevernas modersmål att modersmålet är värdefullt och av vikt för att stärka elevernas självbild. Detta har varit mycket uppskattat både hos elever, föräldrar och lärare (Nygren- Junkin, 2006: 14-15).

Paul Vedder och Erkki Virta (2005) menar att modersmålsundervisning är av stor betydelse, inte bara för att utveckla språket, utan även för att få en chans att hålla fast vid sitt ursprung, vilket är viktigt då ungdomar med utländsk härkomst lätt hamnar mellan två kulturer och det kan leda till förvirring kring ens identitet (Vedder/Virta, 2005: 320).

2.2 Teoribeskrivning

Vi har valt att använda oss av tre teorier som en hjälp för oss när vi ska analysera vår empiri. De teorier vi har valt är symbolisk interaktionism, socialisation och KASAM. Vi anser att de är relevanta inom vårt ämnesområde. Vi är dock medvetna om att analysen kan se annorlunda ut om man tar hjälp av andra teorier eller teoretiska begrepp vid analyserandet av empirin. När vi analyserar kommer vi att använda oss av relevanta begrepp inom varje teori för att lyfta fram och belysa vårt intervjumaterial. Vi anser nämligen att det först och främst är några få begrepp samt några delar från varje teori som passar för vår empiri och inte teorierna i sin helhet. Vi menar att det är viktigt att begränsa sig och inte sväva ut för mycket när man analyserar sin empiri.

2.2.1 Symbolisk interaktionism

Den sociala konstruktionismen inbegriper bland annat den symboliska interaktionismen, vilken företräder den förstnämndes tidiga historia. Det var den så kallade Chicagoskolan som utvecklade den symboliska interaktionismen innan den fick sitt namn i början av 1900-talet med påverkan av teoretikerna Georg Simmel och Max Weber som hade liknande tankar. Det var Herbert Blumer som gav tolkningssättet dess namn. George Herbert Mead förknippas och är en av de viktigaste personerna inom symbolisk interaktionism och hans verk *Mind, self and society* har haft stor betydelse (Helkama/Myllyniemi/Liebkind, 2000: 61). Symbolisk interaktionism är ett perspektiv som hjälper oss att förstå det samhälle vi lever i och olika sociala fenomen som finns. Detta tolkningssätt kan alltså betraktas som ett allmänt teoretiskt synsätt på hur man kan förstå samhället, men det kan också ses som en teori om socialisationsprocessen, det vill säga hur människan får kunskap om hur hon ska bete sig i olika situationer (Trost/Levin, 2004: 10).

Symboler och kommunikation är viktigt inom detta perspektiv och särskilt inom kommunikationen är det av vikt att både mottagaren och avsändaren förstår budskapet på samma sätt. När människan kommunicerar och talar hör den sig själv och har därför en roll som både lyssnare och talare, vilket medverkar till att man blir medveten om sig själv och detta är unikt för oss människor och att samtidigt kunna leva sig in i en annan människas värld. Det är det här som utvecklas med anknytning till symbolisk kommunikation (Helkama/Myllyniemi/Liebkind, 2000: 61). Viktiga symboler som människan använder kan vara handlingar, gester, ljud och framförallt ord. Symbolisk kommunikation innebär inte att orden endast används som begrepp, utan också för att bland annat beskriva talarens karaktär och sociala ställning. Detta betyder att människan använder sig av ett rikt språk med många olika betydelser och meningar. Genom människors samspel får orden sin symboliska betydelse och överenskommelsen om innebörder är grundläggande i det sociala samspelet. Genom att individer kan leva sig in i andra människors värld kan man komma fram till en gemensam syn på situationen. Ur detta perspektiv är samhället alltid under förändring med ständiga interaktioner (Helkama/Myllyniemi/Liebkind, 2000: 62).

De olika stegen i ett barns utveckling och hur barnets ”själv” utvecklas är viktigt inom symbolisk interaktionism. Under lekstadiet utvecklas barns imitationsförmåga, de brukar ofta

imitera vuxna och det de vuxna gör, exempelvis matlagning och yrkesutövning. På så sätt lär sig barnen under lekens gång hur det är att befinna sig i en annan persons position. Genom detta lär sig barnen att uppfatta sitt eget själv och se sig genom andras ögon. När barnet blir äldre och leken utvecklas och blir mer organiserad lär sig barnet vad värderingar, regler och moral innebär. Barnet lär sig därmed vad *den generaliserande andre* betyder, det vill säga samhällets regler, värderingar och synpunkter (Giddens, 2007: 163).

När vi växer upp lär vi oss att tala språket och förstår att de ord vi säger har en innebörd. Det är viktigt att kunna tala ett språk obehindrat och ha ett ganska stort ordförråd för att kunna uttrycka sig. Talar man på ett språk som inte är ens modersmål och där ens ordförråd är begränsat kan andra uppfatta en som ointelligent och på så sätt blir det ett handikapp (Trost/Levin, 2004: 18).

2.2.2 Socialisation

Enligt Nationalencyklopedin är socialisation *”förmedling och inläring av färdigheter som medför att individen formas till en personlighet. Socialisation innebär att individen anammar samhällets eller gruppens vedertagna beteendemönster, normer, regler, värden och sedvänjor”*.³

Berger & Luckmann (1979) menar att socialisationen sker i två stadier: primär och sekundär socialisation. Den **primära socialisationen** pågår från att individen kommer till världen och under individens barndom då man knyter an till dem som står en närmast, det vill säga familjen. Individen föds inte som samhällsmedlem, han blir samhällsmedlem. Genom den primära socialisationen som individen genomgår i barndomen blir individen en medlem av samhället. Denna del av socialisationen är den viktigaste och utgör grunden för socialisationsprocessen (Berger/Luckmann, 1979: 154). Som hjälp att socialiseras in i samhället använder sig individen av *signifikanta andra* som oftast utgörs av föräldrar och syskon. Individen påverkas av de signifikanta andra och tar över deras normer, attityder och världsbild (Berger/Luckmann, 1979: 155-157). Barnet har ingen möjlighet att välja den signifikanta andra och på så sätt utsätts inte individen för identifikationsproblem (Deniz/Perdikaris, 2000: 38). Den primära socialisationsfasen är en period då den kulturella inläringen är mest intensiv. Denna fas utgör grunden för senare inläring av språk och kulturella beteendemönster (Giddens, 2007: 165).

Den **sekundära socialisationen** sker när barnet har blivit lite större och rör sig i miljöer där inte endast familjen är närvarande, till exempel på dagis, förskola och i skolan. Den sekundära socialisationen följer en kontinuerligt under hela livet men är som starkast under den senare barndomen, ungdomstiden och tidig vuxenålder. Under denna fas lär man sig de värderingar och normer som finns i det samhälle man lever i (Giddens, 2007: 165). Berger och Luckmann beskriver den sekundära socialisationen på följande sätt: *”Sekundär socialisation kallas varje*

³ <https://www.ne.se/kort/socialisation>

följande process som leder en redan socialiserad individ in i nya sektioner av hans samhälles objektiva värld” (Berger/Luckmann, 1979: 154).

Familjen är den viktigaste socialisationsagenten framförallt under den primära socialisationsfasen men även under den sekundära. Det kan se olika ut i olika kulturer vad som räknas som familj. I västvärlden ses ofta den närmaste kärnfamiljen som viktigast under den primära socialisationsfasen medan det i andra kulturer kan finnas flera personer i familjen som man knyter an till, till exempel farbröder och fastrar. Även i familjer i västvärlden kan en familj bestå av andra än mamma, pappa och eventuella syskon då det inte är ovanligt att man uppfostras av en ensamstående förälder eller av styvföräldrar (Giddens, 2007: 165). I det moderna samhället är det inte bara familjen som sätter sin prägel på barnet när det gäller position och status, utan även var man bor och vilken samhällsklass man tillhör. Dessa faktorer påverkar barnets socialisation. Barnet lär sig hur det ska bete sig både från sina föräldrar och från andra personer i sin omgivning. Olika familjebakgrunder och vilka värderingar och uppfostringsprinciper familjen har påverkar också. Det är exempelvis skillnad på om ett barn växer upp i en medelklassfamilj som bor i ett socioekonomiskt välbeställt område och ett barn som växer upp i en invandrarfamilj i ett bostadsområde som har det sämre ställt. Tidigare var det mer vanligt att föräldrarna överförde sina värderingar till barnet som gärna tog emot dem utan vidare reflektion men i dagens moderna samhälle är det mindre vanligt eftersom familjen inte är den enda socialisationsagenten som har betydelse. Därför utvecklar barn och ungdomar egna åsikter som kan skilja sig från föräldrarnas (Giddens, 2007: 165).

Skolan är också en viktig socialisationsagent då barnen inte endast är där för utbildningens skull utan även för att lära sig regler för beteende såsom att passa tider, vara tysta under lektioner och lyssna på vuxna (Giddens, 2007: 166). Det är ett stort steg för barnet att börja skolan, särskilt för ett barn med utländsk bakgrund. Förr i tiden var tanken att dessa barn skulle assimileras med majoriteten. Nu är inte tanken längre att dessa barn ska assimileras utan snarare att de ska integreras och ett steg från assimilationstanken är att de nu har tillgång till modersmålsundervisning i skolan (Helkama/Myllyniemi/Liebkind, 2006: 75). I skolan träffar barnet också jämnåriga och kamratgruppen är även den en socialisationsagent av betydelse. Kamraterna har blivit allt viktigare eftersom barnen idag inte stannar hemma lika länge efter födseln utan börjar dagis och förskola då det är vanligt att båda föräldrarna arbetar. Det är inte bara faktorer utifrån som påverkar barnet när det gäller socialisation. Barnet medverkar till att skapa sin sociala värld och påverkar därför sin egen socialisation och är därmed själv en social aktör. Man måste ändå veta att inflytandet från samhället och personer i ens närhet är mycket stort. Det är inte bara under barndomen som kompisrelationerna påverkar beteenden och attityder utan även under ungdomen och i vuxen ålder (Giddens, 2007: 166-167). Språket är ett väldigt viktigt verktyg inom socialisationen. Enligt Berger och Luckmann (1979) räcker det inte att endast anskaffa sig de förmågor som är nödvändiga, man måste även kunna förstå och behärska språket (Berger/Luckmann, 1979: 157, 163).

2.2.3 Känsla av Sammanhang (KASAM)

KASAM, Känsla av sammanhang är en teori som myntades av Aron Antonovsky (Gassne, 2008: 21). Själva begreppet KASAM är ett kognitivt begrepp. Teorin består av tre delkomponenter: *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. Individer med hög KASAM har höga värden på dessa delkomponenter, likaså har personer med låga värden en låg KASAM (Antonovsky, 2007: 43). Det salutogena perspektivet inbegriper KASAM och innebär att fokus ligger på resurser och friskfaktorer hos individer istället för på riskfaktorer (Gassne, 2008: 15).

När vi utsätts för påfrestningar uppstår ett spänningstillstånd som vi alla hanterar på olika sätt beroende på vilka tillgångar som vi har till vårt förfogande, och som kan hjälpa oss att hantera detta tillstånd. Antonovsky kallar en av dessa resurser för generella *motståndsresurser* och säger att det till exempel kan vara *jagstyrka*, *socialt stöd*, *kulturell stabilitet* eller *god ekonomi*. Det är med hjälp av motståndsresurser som vi kan förstå vad som händer när vi utsätts för påfrestningar. Om man vid upprepade tillfällen utsätts för en påfrestning aktiveras våra generella motståndsresurser och vi skapar oss en erfarenhet som gör livet *begripligt* (Gassne, 2008: 21). En person med hög KASAM kommer att uppleva svårigheter i livet som förutsägbara (Antonovsky, 2007: 44). Delaktighet kan vara ett annat sätt för människor att göra livet mer begripligt. Delaktighet kan vara en strategi för att försöka hejda känslor av maktlöshet och kan medverka till att människor begriper den situation de befinner sig i (Starke, 2003: 20). Låg KASAM innebär att man tror att kaotiska händelser som inträffar i ens liv är oändliga och kommer därmed att fortsätta resten av livet (Antonovsky, 2007: 45). När vi regelbundet utsätts för en påfrestning bygger vi även upp en förmåga att *hantera* detta tillstånd (Gassne, 2008: 21). Hanterbarhet innebär att individen har resurser som finns åtkomliga för att denne ska kunna hantera och ha kontroll över en svår situation (Starke, 2003: 21). Det finns även resurser, utöver våra egna, i vår omgivning som kan hjälpa oss att hantera och begripa situationen. Den tredje komponenten som Antonovsky talar om är *meningsfullhet*, det vill säga om vi människor ser någon mening med att engagera oss i de påfrestningar som vi utsätts för (Gassne, 2008: 21).

Gassne skriver i sin avhandling (2008) att dessa tre beståndsdelar har ett högt samband och tillsammans skapar en Känsla av Sammanhang. KASAM kan delas in i svag, måttlig och stark. En individ med måttlig eller stark KASAM är kapabel att förstå det som händer, den har resurser tillgängliga som kan mobiliseras för att kunna hantera situationen samt att den känner sig motiverad till att ta itu med den utmanande handlingen. Allt detta tillsammans bidrar till att personen har en förmåga att konfrontera de spänningar den möter på ett framgångsrikt sätt (Gassne, 2008: 22). Falsk KASAM eller oäkta/rigid KASAM är när en person ser allting som begripligt. Detta riskerar att försvaga känslan av meningsfullhet. Tror man att det finns lösningar på alla problem blir man skadad när det väl kommer till kritan. Författaren menar att det finns de som tycker att allting är begripligt, hanterbart och meningsfullt (Antonovsky, 2007: 53).

KASAM teorin överensstämmer på alla kulturer men det finns många olika vägar att gå för att uppnå stark respektive svag KASAM. Det går att applicera på alla människors livssituation (Gassne, 2008: 23). Enligt Antonovsky är KASAM ett universellt mått som är oberoende av ålder, kön, socioekonomisk ställning samt yrke. KASAM är flexibelt och utvecklas fram tills individen blir 30 år gammal och därefter är det stabilt resten av livet. Det kan dock variera beroende på om man utsätts för radikala livsomställningar (Gassne, 2008: 24). Mindre förändringar kan ske beroende på vad man möter för svårigheter, hur stora de är samt hur man hanterar dessa. Antonovsky menar att de med en svagare KASAM kommer att uppleva det som jobbigare att hantera svårigheter i livet jämfört med en person som har starkare KASAM (Gassne, 2008:25).

Antonovsky menar att en person med måttlig eller svag KASAM har svårare att hantera livets motgångar än en person med stark KASAM. Individen med svag KASAM kommer i tidigt vuxenliv att sänka sitt KASAM då den söker sig till situationer som den tycker är lätta att hantera än situationer som den upplever som svårhanterliga (Gassne, 2008: 25). Detta beror på att man inte ser svårigheterna som utmaningar och försöker därför att undvika dessa. Detta bidrar till att man förlorar förmågan att problematisera utmaningen. Individer med högre KASAM har mer erfarenhet med sig i sitt bagage att kunna hantera svårigheter medan den person som har lägre KASAM har begränsade resurser till detta. En person med högre KASAM skulle därefter i större utsträckning söka sig till svårigheter vilket är *Kasamförstärkande* (Gassne, 2008: 25).

En person med en stark självkänsla möjliggör en fast identitet och ett starkt KASAM. Människor med ett svagt själv och svaga identiteter kommer att få ett svagt KASAM. Men det är även möjligt att en person som har ett svagt själv klamrar sig fast vid en identitet för att undvika den ångest som den får av att ha en dålig självkänsla. En sådan person har en rigid KASAM (Antonovsky, 2007: 55).

3 METOD

3.1 Val av metod

Vårt syfte med denna undersökning är att få kunskap om invandrarungdomars upplevelser och tankar kring delaktighet och integration i det svenska samhället samt språkets betydelse för dessa.

Utifrån Larsson (2005) vill vi öka förståelsen för dessa ungdomars livssituation och detta med utgångspunkt i deras egna uttryck, beskrivningar och tankar. Vi vill försöka se världen utifrån ungdomarnas perspektiv (Larsson, 2005: 92). Vårt val av kvalitativ metod i form av intervjuer är passande då vi kan få skildringar om informanternas upplevelser och tankar därtill direkta och omfattande citat (Larsson, 2005: 91). Att vi i denna studie vill ha med omfattande citat från ungdomarna har bland annat att göra med att läsaren då kan få tillfället att undersöka om vi har en grund för våra tolkningar och om de verkar vara relevanta eller inte (Larsson, 2005: 100).

För att vi under våra intervjuer ska kunna samtala med informanterna på ett välorienterat sätt behöver vi ha en kunskap om det ämne som vi har för avsikt att undersöka. Vi har därför läst en del litteratur om fenomenet för att öka vår vetskap och detta även genom att vi satte oss in i tidigare forskning innan vi utformade vår intervjuguide och genomförde intervjuerna (Larsson, 2005: 101).

För att öka kvaliteten på vår undersökning kunde vi ha använt oss av triangulering, bland annat metodtriangulering. Denzin (1988) betraktas som den första som nyttjat begreppet inom sociologin och åsyftar att det finns två olika former av metodtriangulering; den ena sker inom metoder och den andra mellan metoder. Den första handlar om att återge flera olika mått i största omfattning inom samma metod i form av exempelvis en mängd olika utgångspunkter i en frågeställning. Den andra går ut på att forskaren använder sig av både kvalitativa och kvantitativa metoder i samma studie genom att bland annat ha med både kvalitativa och kvantitativa avsnitt där dessa därmed kompletterar varandra (Svenning, 2003: 93-94). Kvantitativa metoder går mer ut på att förenkla den empiri man samlat in genom att göra den till beskrivbar statistisk (Larsson, 2005: 92). Vi har reflekterat över om vi ska använda oss av triangulering eller inte i denna undersökning, men vi kom fram till att vi inte skulle hinna med det då den tid vi har på oss inte räcker till. Vi skulle gärna vilja kombinera kvalitativa och kvantitativa metoder i form av både intervjuer och enkäter, men att få tag på intervjupersoner, intervju dem och sedan skriva ut intervjuerna kräver så pass mycket av vår tid att det försvårar för oss att göra denna kombination.

Direkta observationer är en annan form av kvalitativa metoder som innebär att forskaren observerar och studerar sina urvalspersoner genom att fokusera på exempelvis beteenden och interaktioner. När man som forskare observerar gäller det också att föra grundliga anteckningar om sina iakttagelser (Larsson, 2005: 91). När vi insåg att tiden inte skulle räcka till att göra någon form av triangulering, tänkte vi att det skulle vara bra om vi istället också

observerade våra intervjupersoner, då vi menar att observationer kan fungera som ett komplement till intervjuer. Men vi förstod ganska snart att vi var alltför optimistiska angående tiden och att inte heller detta kunde hinnas med.

3.2 Urval

Urvalet grundar sig på att vi vände oss till Göteborgs största gymnasium, Burgårdens gymnasieskola som ligger i centrala Göteborg. Målgruppen för vår studie är ungdomar som är mellan 16 och 19 år. Anledningen till att vi riktade oss till Burgårdens gymnasieskola är för att majoriteten av ungdomarna där är av utländsk härkomst och då blev det lättare för oss att hitta respondenter som passar in i vår målgrupp. Vi har valt ungdomar som går på gymnasiet eftersom de är över 15 år och får därför föra sin egen talan, enligt socialtjänstlagen, 11 kap 10 § och därför krävs inget samtycke från föräldrarna.⁴ Tanken var från början att ungdomarna helst skulle vara födda i Sverige och ha föräldrar som kommer från ett utomeuropeiskt land. Anledningen till att vi väljer just ungdomar med föräldrar födda utanför Europa är för att de kulturella skillnaderna blir större. Under intervjuerna upptäckte vi att tre av respondenterna inte är andra generationens invandrare då de inte är födda i Sverige, men de kom hit när de var under fem år. Vi valde att ha med dem i studien ändå eftersom de var så pass små när de kom hit att vi tror att deras bakgrund inte påverkar studien då de framförallt är uppväxta i Sverige. Vi la också märke till, när vi rörde oss i skolans bibliotek, att det var svårt att få tag på intervjupersoner som passade in på de kriterier vi satt upp. Rädslan att inte få tag på tillräckligt många intervjupersoner var stor och därför valde vi att inte vara särskilt hårda med kriteriet att de ska vara andra generationens invandrare. Vårt urval är därmed invandrarungdomar i åldrarna 16- 19 år som är födda i Sverige eller har kommit hit då de var yngre än fem år. De ska ha utomeuropeisk bakgrund. Det finns dock två undantag i vår studie, en av intervjupersonerna har föräldrar från Kosovo, vilket ligger i Europa och en annan intervjuperson kom till Sverige när hon var åtta år. Vi valde ändå att ta med respondenten från Kosovo eftersom vi anser att landet ligger både geografiskt och kulturellt sett långt ifrån Sverige. Respondenten som kom till Sverige när hon var åtta år valde vi att ta med för att vi inte förrän under intervjun upptäckte att hon kom hit när hon var så pass gammal och då tyckte vi att det var synd att avbryta intervjun. I denna studie har det ingen betydelse om man är kille eller tjej och därför har vi inte med något genusperspektiv. Detta eftersom vårt syfte är att undersöka invandrarungdomars delaktighet och integration samt språkets betydelse för dessa. Vi tycker att det är svårt att fastställa vilken urvalsstrategi vi har använt oss av, men vi tycker att det är en form av ”snöbollsurval” eftersom vi genom rektorn på gymnasieskolan kom i kontakt med gymnasieungdomarna. Det är dock inte helt och hållet snöbollsurval då det inte var rektorn som kontaktade ungdomarna åt oss.

⁴ <http://www.notisum.se/rnp/sls/LAG/20010453.htm>

3.3 Intervjuguidens och intervjuens utformande

När man som forskare använder sig av kvalitativ metod i form av intervjuer har man att välja mellan framförallt tre olika strategier; den informella konversationsintervjun, den allmänna intervjuguiden och den standardiserade öppna intervjun. Vi har valt den andra strategin, det vill säga den allmänna intervjuguiden eller semistrukturerad intervjuguide som det också kallas. Den innebär att vi i vår intervjuguide utgår ifrån ett antal teman som vi har formulerat och som är knutna till vårt syfte och frågeställningar (Larsson, 2005: 104). Underfrågor har förberetts till dessa teman för att vi forskare ska kunna beskriva dem mer utförligt och frågorna ska under intervjun försöka besvaras. Intervjuaren är dock under en semistrukturerad intervju flexibel med ordningsföljden på sina teman och underfrågor, de behöver alltså inte ställas till intervjupersonen i en viss ordning. Fokus under intervjun ligger istället på att låta informanten tala öppet och utförligt om sina tankar kring de teman som tas upp (Denscombe, 2009: 234-235). Genom att vi på detta sätt inte har specifika frågor anser vi att det kan finnas en möjlighet för följdfrågor från vår sida. Vi har valt denna strategi för att vi menar att den underlättar för att ett samtal uppstår mellan oss och de ungdomar som vi ska intervjuas, vilket är viktigt för att de inte ska känna sig utfrågade under intervjutillfället. Dessutom är graden av styrning lagom stor då vi inte helt strikt kommer att följa vår intervjuguide, det finns alltså en balans.

För att de frågor som vi har formulerat ska främja ett positivt samspel mellan oss och informanterna bör de inte vara för långa och de ska vara formulerade på ett enkelt sätt för att intervjupersonerna ska förstå dem och just därför är det viktigt att inte använda sig av ett akademiskt språk. Detta underlättar för ungdomarna att känna sig manade att berätta om sina upplevelser och tankar (Kvale, 1997: 122). När vi formulerade underfrågorna till varje tema tänkte vi mycket på att de inte skulle vara för långa och att vi inte heller skulle använda oss av ett svårt språk. Därför utformade vi relativt korta frågor med enkla ord för att frågorna skulle bli lätta att förstå för ungdomarna och även lättare att besvara.

Enligt Kvale (1997) finns det en del viktiga typer av intervjufrågor när det kommer till den semistrukturerade intervjun. En typ är tolkande frågor där tolkning bland annat går ut på att formulera om informantens svar för att försöka förtydliga det som sagts (Kvale, 1997: 125). Under intervjun har vi tänkt använda oss av denna typ för att försäkra oss om att vi förstått intervjupersonen rätt och ge denne utrymme att rätta oss om det skulle bli fråga om misstolkning.

Våra semistrukturerade intervjuer ska alltså genomföras i form av personintervjuer. En personintervju innebär att man håller ett samtal i ett möte mellan forskare och informant (Denscombe, 2009: 235). Fördelarna med en personintervju är att de är lättorganiserade då det endast handlar om att förhandla fram en tid som passar båda parter. En annan fördel är att det från forskarens sida endast finns en källa att söka sig tillbaka på om oklarheter råder efter avslutad intervju. En personintervju underlättar även för forskaren både vid intervjutillfället då det endast finns en person som skall ledas igenom frågorna, och vid utskriftstillfället (Denscombe, 2009: 234-235).

3.4 Tillvägagångssätt

För att få tag på intervjupersoner tog vi kontakt via E-post med verksamhetschefen på Burgårdens gymnasieskola. Hon i sin tur skickade vidare vårt informationsbrev till berörd rektor på skolan. Vid ett senare samtal med denna rektor bestämdes det att vi själva skulle gå runt i skolans bibliotek och leta efter lämpliga respondenter. Vi fick inte lov att informera om vår studie i klassrummen då det skulle störa undervisningen. Nackdelen med detta är att många hade bråttom till lektion och det var svårt att få tag på intervjupersoner som ville ställa upp och som passade in i vårt urval. Dessutom var det svårt att hitta ett lugnt och avskilt ställe där vi kunde genomföra intervjuerna. Därför fanns en risk att andra kunde höra vad som sades och att intervjupersonerna kände sig hämmade av det, men det verkade inte som att någon lyssnade eller att respondenterna stördes utav det. Vi tyckte däremot att det var för mycket bakgrundsljud, vilket störde koncentrationen. Under intervjutillfället var det två av oss som satt med, den ena förde själva intervjun medan den andra satt och antecknade utifall tekniken skulle brista. I alla fallen utom ett använde vi bandspelare då det är omöjligt att hinna skriva ner allt som sades, men en av respondenterna ville absolut inte bli inspelad, vilket vi respekterade. Under tiden som vi intervjuade gick den tredje av oss runt och försökte få tag på fler respondenter. Alla tre fick på så sätt prova på och inta rollen att både intervjua och hålla sig i bakgrunden och föra anteckningar. Innan vi började intervjua presenterade vi vårt syfte med studien, samt informerade om samtycke, anonymitet, rätten att avbryta och att intervjumaterialet endast kommer att användas i forskningssyfte.

I intervjun medverkade fem tjejer och tre killar i åldrarna 16-19 år.

Efter intervjuerna hjälptes vi åt med att skriva ut dem. Vi försökte skriva så ordagrant som möjligt men vissa läten tog vi inte med då vi inte är ute efter *hur* de svarar utan *vad* de svarar, det vill säga meningsinnehållet.

3.5 Hypotes

Innan vi genomförde intervjuerna hade vi en hypotes om att respondenterna skulle ha upplevelser om utanförskap och segregation. Vi trodde att de skulle prata om den marginalisering som finns i samhället och att de på grund av denna skulle känna sig stigmatiserade och stämplade. Ingenting av detta togs upp under intervjuerna, utan ungdomarna hade helt andra upplevelser och tankar, vilket förvånade oss på ett positivt sätt. De känner sig dock inte lika delaktiga i samhället som personer med svenskfödda föräldrar vilket visar på en viss känsla av utanförskap. Vår förförståelse har medverkat till denna hypotes.

3.6 Etiska överväganden

Som forskare är det viktigt att man reflekterar över etiska principer under hela forskningsprocessen, särskilt om man ska använda sig av en kvalitativ forskningsmetod som exempelvis intervjuer, vilket vi har gjort. Detta eftersom vi under intervjutillfället blev delgivna personlig information från informanterna. Det finns särskilda etiska principer som vi

har följt under denna studie. Innan vi började intervjua våra informanter berättade vi om vilka vi är, vad syftet med vår undersökning är, vad den handlar om och hur vi kommer att gå tillväga. Vi informerade dem om att deras medverkan är frivillig och att de när de vill kan bestämma sig för att inte längre delta i vår undersökning utan att de behöver förklara eller uppge orsakerna bakom beslutet. Det är alltså väldigt viktigt att ungdomarna samtycker till medverkan (Larsson, 2005: 119).

Då våra intervjupersoner är mellan 16 och 19 år behövde vi inte föräldrarnas samtycke, utan de är så pass gamla att det är upp till dem om de vill delta i vår studie eller inte.⁵ Vi frågade också ungdomarna om vi fick använda bandspelare för att spela in det som sades då det är omöjligt att hinna skriva ner allt. Dessutom är det enligt Larsson (2005) en fördel då vi i vår c-uppsats vill ge omfattande och ordagranna citat från informanterna och då insamlingen av empirin blir mer felfri, vilket vi förklarade för dem (Larsson, 2005: 100). Vi berättade även att banden endast kommer att användas i forskningssyfte och ingenting annat (Kvale/Brinkmann, 2009: 88). Intervjuerna genomfördes på skolans bibliotek, vilket vi menar är en fördel då ungdomarna kan känna sig mer trygga och bekväma samt att de kan ha lättare för att öppna sig när de befinner sig på sin egna arena. Vi valde att vara två personer under intervjutillfället istället för en eller tre eftersom tre gör situationen för asymmetrisk då intervjupersonen hamnar i underläge och att vara endast en person kan bli svårt då man ska ställa frågor, lyssna på svaret och hinna anteckna. Att vara två personer under intervjun verkade alltså vara det bästa då det ändå blir en maktbalans eftersom den ena personen ägnar sig åt anteckningar och på så sätt hamnar i bakgrunden. Vi försökte också att vara neutrala och hålla en viss distans för att inte påverka ungdomarna och deras svar, då vi anser att det skulle vara oetiskt. Vi anser att det är viktigt att respondenterna är fria att säga vad de vill, utan inflytande från vår sida.

Vi berättade också för våra intervjupersoner att anonymitet gäller, vilket innebär att den personliga information som vi tog del av inte kommer att rapporteras i vår studie på något sätt som avslöjar deras identitet. Därför valde vi att ändra deras namn i studien, men vi har behållit bostadsområde och ursprungsland då vi inte tror att detta kan röja deras anonymitet. Vi informerade ungdomarna om att vi även kommer att ändra i deras typiska uttryck eller ord om det skulle vara så att vissa beskrivningar eller viss information riskerar att röja någon av informanternas identitet, men utan att det sker några ändringar i meningsinnehållet i det ungdomarna berättar. Detta är oerhört viktigt då det är ganska vanligt att intervjupersoner delar med sig för mycket, det vill säga att de berättar mer än vad de hade planerat för att de vet att de kommer att förbli anonyma (Larsson, 2005: 119).

Innan vi intervjuade ungdomarna tänkte vi på att de ska lida så lite som möjligt när de deltar i vår undersökning (Kvale, 1997: 110). Vi reflekterade därmed mycket över vilka konsekvenser det kunde bli av att intervjua dessa ungdomar och även över eventuella konsekvenser som kan uppstå för respektive efter att vår C-uppsats blivit publicerad (Kvale, 1997: 105). Vi kom inte på några direkta negativa konsekvenser förutom att någon kan ha hört vad som sagts under

⁵ <http://www.notisum.se/rnp/sls/LAG/20010453.htm>

intervjuerna eftersom vi satt i skolans bibliotek. Vi hade dock ingen annan lämplig plats att utföra intervjuerna och respondenterna själva tyckte inte att det var något problem. En positiv konsekvens av intervjuerna kan vara att respondenterna börjar reflektera mer kring ämnesområdena i intervjun och att de har fått ge uttryck för dessa reflektioner. Vi har och kommer också att vara försiktiga med att inte kränka någon av respondenterna i vår studie då vi inte vill att det ska bli några negativa konsekvenser för dem.

Vi har även ett vetenskapligt ansvar gentemot vår profession och de ungdomar vi intervjuat och detta ansvar innebär att vi genom vår studie ska få fram nyttig kunskap, alltså kunskap som är värd att veta (Kvale, 1997: 112). När vi valde ämne och problemområde till denna undersökning tänkte vi inte bara på det som intresserar oss, utan vi ville också forska om något som är samhällsnyttigt, det vill säga något som förbättrar situationen för människor (Kvale, 1997: 105).

3.7 Reliabilitet och validitet

3.7.1 Reliabilitet

För att fastställa reliabilitet mäter man mätinstrumenten som i det här fallet är vi själva eftersom det är vi som har utfört intervjuerna. Reliabilitet innebär att resultatet i undersökningen ska vara tillförlitligt. Om undersökningen har hög reliabilitet så ska en annan undersökning med samma syfte och metod ge samma svar. Hur hög reliabiliteten är avgörs inte bara genom hur undersökningen genomförs utan också genom hur noggrann man är när man bearbetar materialet (Svenning, 2000: 63).

Vi har använt oss av kvalitativ metod och menar att gå djupare in i några personers subjektiva tankar och åsikter kring vårt forskningsämne. Vår undersökning är mer exemplifierande i stället för generaliserande och därför gäller inte resonemanget om reliabilitet på samma sätt som om undersökningen vore av kvantitativ art där man mäter vad många tycker om ett smalare ämne (Svenning, 2000: 64). Vi har intervjuat åtta ungdomar om hur de ser på integration, delaktighet samt språkets betydelse för dessa två komponenter. Flera av svaren har varit likartade men det är också en del som har skiljt svaren åt. Skulle någon annan utföra samma undersökning på våra ungdomar är det inte säkert att dessa ungdomar skulle svara på samma sätt som våra respondenter. På så sätt kan reliabiliteten sänkas i vår studie. Dessutom är det möjligt att våra intervjupersoner har gett olika svar beroende på vem av oss som har intervjuat dem. Det är säkert mycket som kan påverka svaren hos respondenten när det exempelvis gäller intervjuarens ålder, utseende, klädsel och kulturella bakgrund. Vi tänker att eftersom en av oss är av svensk härkomst skulle det kunna vara så att respondenterna svarat på ett annat sätt än när de blivit intervjuade av oss två andra som båda är andra generationens invandrare. Detta är dock en spekulering, det är ingenting vi vet med säkerhet. Vi har följt vår semistrukturerade intervjuguide och ställt de frågor som står i den men vi har också improviserat en del genom bland annat följdfrågor som dök upp beroende på hur respondenten har svarat på frågan och det innebär att alla intervjuer inte gått till på exakt samma sätt. Detta kan sänka reliabiliteten. Andra saker som kan påverka är intervjuarens tonfall och kroppsspråk (Kvale/ Brinkmann, 2009: 264).

När vi har bearbetat materialet har vi delat upp intervjuerna som vi spelat in, med hjälp av bandspelare, sinsemellan för att skriva ut dem. Vi har varit mycket noggranna när vi har gjort utskrifterna. Vi har spelat tillbaka bandet flera gånger om det är något som varit oklart. Dessutom antecknade den person som medverkade vid intervjun. Detta ifall något varit oklart under lyssnandet av bandet så har vi haft dessa anteckningar att stödja oss mot. Men i ett av fallen fick vi, som sagt, inte använda bandspelare, vilket innebar att vi fick föra anteckningar och detta kan resultera i en lägre reliabilitet eftersom det är omöjligt att ordagrant återge vad som sagts i intervjun.

3.7.2 Validitet

Validiteten i vår studie är i hög grad beroende av den kompetens, förmåga och empati som vi har när vi forskar om det fenomen och ämnesområde som vi valt ut. Det är väldigt viktigt att vi haft en bra struktur på vår intervju, att de frågor vi formulerat är tydliga och korta och samtidigt gör det möjligt för respondenten att ge oss omfattande utsagor. Det är också betydelsefullt att vi som intervjuar är aktiva lyssnare och försöker förtydliga och göra en tolkning av respondentens beskrivningar (Larsson, 2005: 102).

Vi som har skrivit denna uppsats har inte stora erfarenheter av att intervjua ungdomar eller andra personer, vilket kan ha försvagat validiteten i vår studie då vår förmåga och skicklighet är en väsentlig komponent som spelar stor roll. Vi har tidigare genomfört intervjuer när vi under socionomutbildningen skrev B-uppsats, men annars har vi inte haft rollen som intervjuare vid andra tillfällen. Men för att öka vår kompetens som intervjuare kunde vi ha gjort pilotintervjuer med andra personer än våra respondenter, som då skulle kunna utgöra en testgrupp, för att mer träna på att befinna oss i en intervjusituation och för att pröva om våra intervjufrågor är begripliga, hållbara och relativt enkla att besvara. Vi ville utföra pilotintervjuer, men det skulle ta för lång tid att även få tag på en testgrupp utöver vårt urval och sedan också intervjua gruppmedlemmarna och därför fanns det inte utrymme för detta. Vi har försökt att vara så tydliga som vi kan när vi formulerat intervjufrågorna och försökt att korta ner dem för att de inte ska vara alltför långa. Men trots detta fick vi inte så utförliga utsagor av respondenterna som vi önskade och vi försökte under intervjutillfället att få ungdomarna att berätta mer genom att ställa följdfrågor, formulera frågorna på ett annat sätt och inte vara alltför snabba med att ställa nästa fråga, utan ge dem tid att tänka mer och utveckla sina svar. Vi valde att alltid vara två under intervjutillfället för att möjliggöra för den som intervjuar att lyssna aktivt på respondenten genom att slippa anteckna under tiden och på så sätt inte bli distraherad. Vi var också noga med att försöka förtydliga ungdomarnas svar genom att använda oss av tolkande frågor.

Validitet handlar om att man ska mäta det man avser att mäta och därför är det viktigt att man är medveten om och noga tänker igenom hur man formulerar sina intervjufrågor för att få omfattande och meningsfulla utsagor av respondenterna. Detta är bland annat viktigt för att möjliggöra för läsaren att få en klar bild av det ämne som vi undersökt. Genom att använda sig av triangulering kan forskaren stärka undersökningens validitet eftersom fenomenet då studeras och åskådliggörs ur flera olika perspektiv och synvinklar. Ett sätt kan vara

metodtriangulering som går ut på att använda sig av både kvalitativa och kvantitativa metoder (Larsson, 2005: 116-117).

När vi formulerade våra intervjufrågor var vi noga med hur vi utformade dem och vi hade hela tiden vårt syfte och våra frågeställningar i tanken. Detta för att frågorna ska mäta det vi avser att mäta. Men hur mycket man än har tänkt igenom sina intervjufrågor kan det hända att man har missat något eller hade kunnat formulera dem på ett bättre sätt. Eftersom vårt syfte med studien bland annat handlar om ungdomars upplevelse av integration hade vi kunnat fråga mer om just deras upplevelse av integration till det svenska samhället. Vi kom på detta i efterhand att vi hade missat det och då var det för sent att ändra i intervjuguiden eftersom intervjuerna redan hade genomförts.

Vi har tagit med så mycket av respondenternas citat som möjligt i vår studie, även om vi inte fick lika omfattande uttalanden som vi ville och detta för att läsaren ska kunna få en tydlig bild av det fenomen som vi undersökt. Som vi tidigare nämnt i uppsatsen hade vi från början tankar om att använda oss av metodtriangulering, men vi övergav den tanken då vi snabbt insåg att tiden inte skulle räcka till det. Detta var synd eftersom det hade varit ett sätt för oss att stärka validiteten i vår studie.

Under intervjutillfället var vi noga med att försöka att inte påverka respondenterna och deras svar med våra egna värderingar och tankar, vilket vi tycker att vi har lyckats bra med genom att hålla oss tillräckligt distanserade och neutrala. Även om vi antingen höll med ungdomarna eller hade helt andra åsikter tog vi inte över intervjun genom att berätta om vad vi tycker och anser, utan vi gav intervjupersonerna utrymme och gott om tid att uttrycka sig och berätta om sina upplevelser, medan vi höll våra egna tankar för oss själva. Intervjutiden är ungdomarnas tid och inte vår.

3.8 Generaliserbarhet

Ofta brukar syftet med kvalitativa metoder vara att exemplifiera och inte generalisera, menar Svenning (2003). Han menar vidare att det mer är kvantitativa metoder som har för avsikt att generalisera (Svenning, 2003: 75).

Vår avsikt med denna studie är att exemplifiera och försöka göra en mer djupgående beskrivning då vi har varit intresserade av att få kunskap om några ungdomars upplevelser av integration, delaktighet samt språkets betydelse för dessa. Vi anser inte att vi har ett tillräckligt stort urval och intervjuunderlag för att kunna generalisera resultatet av vår undersökning.

3.9 Bearbetning och analys av material

De intervjuer som vi har genomfört med varje enskild ungdom varade i cirka 20 minuter. Alla intervjuer förutom en har spelats in på band, vilket i efterhand underlättat utskriften för oss skribenter. Eftersom intervjuerna skedde under en och samma dag och vi var utsatta för en viss stress vid intervjutillfället, som vi tidigare beskrivit, innebar detta att vi fick skriva ut intervjuerna i efterhand och inte direkt efter intervjutillfället. Varje skribent valde att skriva ut

de intervjuer som denne hade genomfört. Vid utskriften har vi skrivit ut intervjuerna ordagrant, förutom i ett av fallen som nämnts tidigare, men vi har dock valt att inte ta med läten som till exempel ”hmm” och ”öhh” så vida dessa inte har haft betydelse för innebörden i det som sägs.

Kvale (1997) menar att när man skriver ut sina intervjuer struktureras empirin och denna strukturering innebär en början till analys (Kvale, 1997: 155). Den metod som vi använt vid bearbetning av vårt material kallas för meningskoncentrering. Denna metod innebär att vi efter utskrift delade upp vårt material i olika avsnitt där vi valde att placera våra intervjufrågor under de olika avsnitten som en hjälp för struktureringen. De olika avsnitten i resultatdelen utgår från intervjuguiden. Vi placerade därefter respondenternas svar under relevant avsnitt. För att koncentrera detta material och göra det mer precist i förhållande till vår frågeställning har vi efter varje respondents svar angett ett centralt tema där vi kortfattat redogör för det väsentliga i innehållet. I slutet av kapitlet har vi även gjort en sammanfattning utifrån de centrala temana för att göra materialet lättöverskådligt och än mer koncist.

I analysen av vår empiri har vi utgått från ett abduktivt synsätt, vilket är en blandning av induktivt och deduktivt förhållningssätt. Detta innebär att vi vid analysstadiet växlat mellan att utgå både från empirin och från oss utvalda teorier (Larsson, 2005: 96). Då vi under utbildningens gång läst en mängd olika teorier och har en viss kunskap om dessa var det synnerligen svårt att endast utgå från vår empiri och sedan med ledning av den ta in teorier vid analysen. Även i analysen har vi valt att rubricera de olika avsnitten utifrån avsnitten i resultatdelen och detta för att läsaren skall finna en röd tråd genom hela studien vilket gör uppsatsen lättöverskådlig. Under varje avsnitt har vi använt oss av citat från respondenterna för att läsaren ska få möjlighet att själv avgöra om vi har haft en grund för vår analys. En annan motivering till att vi föredragit citat istället för referat av respondenternas uttalanden är att vi försökt vara så objektiva i studien som möjligt. I de fall då referat gjorts har vi försökt att använda respondenternas egna ord i så lång utsträckning som möjligt. Alla respondenters svar har inte analyserats vid varje enskild fråga utan vi har utgått från de svar som vi ansett vara relevanta och innehållsrika i förhållande till våra analytiska frågeställningar. Likheter och skillnader i respondenternas svar har tagits upp i den mån det har varit nödvändigt för att lyfta fram olika dimensioner i deras svar.

3.10 Hermeneutik

Enligt den hermeneutiska åskådningen är forskarens avsikt att försöka förstå innebörden i en text. Den förförståelse man har är väsentlig för denna förståelse av en text. En intervju i forskningssyfte ses som ett kunskapande samtal. Om man under intervjutillfället använder en bandspelare och spelar in hela intervjun kan den text som framträder efter intervjuutskrift leda till något som kan tolkas. Det finns något som kallas den hermeneutiska cirkeln, vilken går ut på att innebörden i en text sker genom att en växling äger rum mellan textens enskilda delar eller deras innebörd och textens fullständiga betydelse (Larsson, 2005: 93).

Det finns en hermeneutisk vändpunkt i fenomenologin och efter den menar man att en forskare aldrig kan vara helt fri från sin förförståelse och sina förutsättningar eftersom dessa

är fastställande för vad undersökaren lägger betydelse och värde på. Det blir en interaktion mellan forskaren och det som denne undersöker och därför kan inte forskaren vara helt förutsättningslös (Thomassen, 2007: 194).

Vi håller med detta synsätt, det vill säga att det är omöjligt för en undersökare att vara helt fri från sina föreställningar och helt lägga sin förförståelse åt sidan. Den förförståelse vi har, har alltså på olika sätt betydelse för vår studie och det är just därför som vi tycker att det är viktigt att vi i vår c-uppsats är öppna med vilken förförståelse vi har och har med ett avsnitt om det. Detta för att läsaren ska få en bild av och bli medveten om exempelvis vilka vi är, vad vi har för bakgrund och utbildning. Vi vill på så sätt vara relativt transparenta för läsaren.

3.11 Förförståelse

Vi som är författare till denna uppsats är tre socionomstudenter på sjätte termin vid Göteborgs Universitet. Vi har olika kulturella bakgrunder men vi är alla födda i Sverige. Två av oss har föräldrar med utomeuropeiskt ursprung. Den tredje har föräldrar med svenskt ursprung.

Med denna bakgrund har vi en viss förförståelse om invandrarungdomar och deras upplevelser kring vårt forskningsområde. Då två av oss räknas som andra generationens invandrare har vi egna erfarenheter och en kännedom kring problemområdet. Vi är medvetna om att detta kan påverka analysen och tolkningen av intervjumaterialet. Därför anser vi att det är viktigt att vi håller oss så neutrala som möjligt under hela forskningsprocessen och har en viss distans till ämnesområdet under intervjuerna. Vi skall försöka att inte berätta om egna erfarenheter eller ge för mycket igenkännande under intervjun, då detta kan påverka ungdomarnas svar på intervjufrågorna. Den tredje av oss har haft och har kontakt med invandrare både genom vänskaps- och arbetsrelationer och har därför en viss kännedom om andra kulturer.

Media spelar en stor roll i vårt samhälle och därmed har vår förförståelse påverkats av media på ett eller annat sätt. Invandrare framställs i media som problematiska i form av exempelvis kriminalitet och hederskultur, vilket oundvikligen skapar fördomar om olika invandrargrupper. Vi har förståelse för att så kan vara fallet. Vi tror att en anledning kan vara att de inte upplever samma grad av tillhörighet till samhället som majoritetsbefolkningen, snarare än att det beror på deras ursprung. Forskning har visat att invandrare är överrepresenterade bland annat när det gäller brottslighet och vård utanför hemmet (Lundström & Sallnäs, 2003). Detta kan medföra att samhället ser på invandrare som ett problem och därför inte släpper in dem i gemenskapen och försvårar därmed integrationen. Vi tycker dock att det är viktigt att man inte generaliserar då invandrare inte är en homogen grupp.

Även personer med utländsk bakgrund kan ha fördomar om människor som kommer från andra länder. Därför är det väsentligt att vara medveten om sina fördomar och förutfattade meningar.

4 RESULTAT

4.1 Meningskoncentrering

Kvale tar upp fem olika metoder för att presentera resultaten av den insamlade empirin. Vi har valt att använda oss av meningskoncentrering, vilken betyder att forskaren kortfattar de meningar som respondenterna uttalat under intervjun. Man koncentrerar långa yttranden och därmed formulerar man om den huvudsakliga meningen av det som intervjupersonerna sagt i färre ord. Man gör alltså sin originala intervjutext som man fått fram genom intervjuer mindre och precis (Kvale, 1997: 174). Det finns olika steg som forskaren går igenom när meningskoncentrering ska göras. Det första som ska göras är att läsa igenom de intervjuer man gjort, det vill säga sin empiri och detta för att få en bild av helheten. När detta gjorts skriver forskaren ner respondenternas meningsenheter på det sätt som respektive yttrat. Det tredje steget innebär att meningsenheternas centrala teman utformas på ett enkelt sätt och på så sätt tolkar forskaren respondenternas uttalanden utan förutfattade meningar och tematiserar yttrandena med utgångspunkt i respektive synsätt så som den förstås av undersökaren. Nästa steg går ut på att forskaren, med hänsyn till studiens syfte, ställer frågor till meningsenheterna. Nu kommer vi till det femte steget som innebär att hela intervjus huvudteman sammanfogas i en beskrivande utsaga (Kvale, 1997: 177).

Metoden handlar alltså bland annat om att forskaren har en beskrivande inställning, att denne beskriver situationen med utgångspunkt i respondenternas världsbild, att det finns ett forskande efter mening och en pålitlighet till det undersökta fenomenet (Kvale, 1997: 177-178).

4.2 Respondenternas bakgrund

Vi har valt att numrera respondenterna efter den ordningen som vi har intervjuat dem för att göra det tydligare för läsaren då denne själv kan få möjlighet att pröva om vi har en grund för vår tolkning av empirin. Vi har också hittat på egna namn åt respondenterna för att göra texten mer levande. Vi har försökt att använda oss av samma språk och samma ord som respondenterna använt när de svarat på våra frågor. Det har vi gjort för att det ska låta så verklighetstroget som möjligt. I vissa fall har vi dock valt att ändra uttryck som exempelvis ordet "blatte" till invandrare för att det inte ska väcka anstöt.

Respondent 1 (Sara): Är 16 år. Hon är assyrier och är född i Irak. Hon bor i Eriksbo, Angered. Hela familjen flyttade till Sverige 2002.

Respondent 2 (Adem): Är 19 år och är från Kosovo. Han kom till Sverige med sin familj år 1991, då han var en månad gammal. Han bor i Angered.

Respondent 3 (Maria): Är 18 år och är född i Sverige. Hennes föräldrar är från Libanon och Syrien och de kom till Sverige för cirka 22 år sedan. Hon bor i Frölunda.

Respondent 4 (Suzanne): Är 19 år. Hon är assyrier och är född i Irak. Hennes föräldrar kom hit år 1992, då hon var ett år. Hon bor i Angered.

Respondent 5 (Mohammed): Är 16 år och är född i Sverige. Hans pappa kom till Sverige 1986 och hans mamma 1990. Föräldrarna är från Somalia. Mohammed bor i Angered.

Respondent 6 (Johannes): Är 18 år och är född i Sverige. Johannes bor i Olskroken. Föräldrarna kommer från Eritrea och de kom till Sverige cirka 1981 eller 1982.

Respondent 7 (Rita): Är 16 år och är född i Sverige. Rita bor i Gunnared. Föräldrarna kommer från Indien och de kom till Sverige 1992.

Respondent 8 (Shirine): Är 18 år och är född i Irak. Shirine bor i Mölndal. Föräldrarna kommer från Irak och de kom till Sverige 1995.

4.3 Delaktighet i samhället

Respondent 1 (Sara) tycker att det finns en skillnad mellan att vara invandrare och att ha två svenskfödda föräldrar när det gäller delaktighet i samhället. Hon förknippar delaktighet med om man har jobb eller inte och hon tänker först och främst på sina föräldrar som inte fick några jobb när de kom till Sverige. De har utbildat sig i Irak men på grund av språksvårigheter så har de inte haft det lätt på den svenska arbetsmarknaden och har nu "lågstatusjobb". I ett citat säger Sara: "... typ: min pappa jobbar som advokat, jag bara: jaha, min jobbar på restaurang..." Hon tycker att det är tråkigt att det är så eftersom hennes föräldrar har kämpat i Irak och flytt från krig och svårigheter. Saras pappa är utbildad tolk i ursprungslandet. Hon menar att det förmodligen är lättare att känna sig delaktig i samhället om man har svenskfödda föräldrar eftersom de då har utbildat sig här och det på så sätt är lättare att få arbete. Sara anser att det är jätteviktigt att kunna språket som talas i det land man bor i för att känna sig delaktig. Det viktigaste är för att kunna kommunicera med andra människor.

Centralt tema: Språksvårigheter medverkar till hinder på arbetsmarknaden, vilket medför till en känsla av att inte vara delaktig i samhället.

Respondent 2 (Adem) upplever att han ibland känner sig delaktig i det svenska samhället och det är framförallt när han är i skolan och har svenska lärare. Hemma i Angered där han bor känner han sig mer som en invandrare. När vi frågar om han känner att han hör hemma här svarar han att han gör det och när vi frågar om han känner sig lika delaktig i samhället som en person som har svenska föräldrar så svarar han: "Ja, varför skulle jag inte göra det? Jag tycker inte att det känns orättvist".

Centralt tema: Känslan av delaktighet förstärks när man vistas i "svenska" miljöer och försvagas när man befinner sig i miljöer med många invandrare.

Respondent 3 (Maria) känner sig som en del av samhället och hon känner att hon hör hemma här eftersom hon är född i Sverige och är van vid allt här. Hon tycker dock inte att hon är lika delaktig som personer vars föräldrar är födda i Sverige eftersom de har tillgång till bättre språkmöjligheter än vad hon har.

Maria tycker att det är väldigt viktigt att kunna svenska när man bor i Sverige så att man kan vara en del av samhället. Om man inte kan svenska tror hon att man inte kan ta del av vad

samhället har att erbjuda på samma sätt, man kan inte ta del av samhället. Hon menar att då blir det som att man nästan lever för sig själv, som att leva ensam mitt ute i skogen.

Centralt tema: Språket och hur länge man bott i landet är viktigt för upplevelsen av delaktighet.

Respondent 4 (Suzanne) känner sig som en del i det svenska samhället, men hon kan inte direkt förklara varför. Hon tror att det finns en skillnad i jämförelse med en person vars föräldrar är svenskfödda, men hon kan inte förklara på vilket sätt.

Centralt tema: Tankar om att det finns en skillnad i delaktighet mellan en person med svenskfödda föräldrar och en person med icke svenskfödda föräldrar.

Respondent 5 (Mohammed) känner sig ganska delaktig i det svenska samhället men skulle helst vilja åka tillbaka till Somalia om han hade fått chansen. Han känner att han måste anpassa sig till det svenska samhället eftersom han bor här nu. Mohammed känner sig lika delaktig i det svenska samhället som en person som har svenska föräldrar eftersom han exempelvis har samma tillgång till skolgång som en svensk elev, om han begår ett brott blir han dömd på samma sätt och tycker för övrigt att det är ett rättvisst samhälle han bor i.

Centralt tema: ”Rättvisa” ligger till grund för upplevelsen av delaktighet. Anpassning måste ske till det land man är bosatt i.

Respondent 6 (Johannes) berättar att han känner sig delaktig i det svenska samhället och känner sig hemma i Sverige. Han känner sig lika delaktig i samhället som en person vars föräldrar är svenskfödda och upplever inte att det är någon skillnad eftersom han anser att han har samma rättigheter som alla andra i samhället, han går exempelvis i skolan som alla andra.

Centralt tema: ”Rättvisa” är viktigt för att man ska känna sig delaktig i samhället.

Respondent 7 (Rita) känner sig delaktig i det svenska samhället och tycker att hon känner sig hemma i Sverige. Hon upplever att hon mer eller mindre är lika delaktig i samhället som en person vars föräldrar är svenskfödda, men det finns vissa undantag.

Centralt tema: Det finns en viss skillnad med att ha utrikes samt svenskfödda föräldrar för upplevelsen av delaktighet.

Respondent 8 (Shirine) berättar att hon känner sig delaktig i det svenska samhället och att hon känner sig hemma i Sverige. Hon känner sig inte lika delaktig i samhället som en person vars föräldrar är svenskfödda, inte till 100%, men till 70%. Shirine är uppväxt i ett ”invandrarglest” område, men känner ändå att det finns en skillnad. Det finns en känsla inombords som säger att hur man än gör och vad man än gör så är man inte 100% svensk.

Centralt tema: Även om man är uppvuxen bland svenskar finns en viss skillnad när det gäller delaktighet och en invandrare kan aldrig bli ”helt” svensk.

4.4 Språkanvändning och dess betydelse för integration

Respondent 1 (Sara) säger att hon mest talar svenska hemma fastän hennes pappa inte vill att hon ska göra det. Han tycker att det är viktigt att barnen går i modersmålsundervisning och håller fast vid sitt modersmål. Saras mamma talar bättre svenska än sin man så henne talar Sara svenska med. Hon talar också svenska med sin bror men senare under intervjun medger hon att hon också blandar svenska med sitt modersmål när hon pratar med familjemedlemmarna. Med sina kompisar och kusiner talar hon alltid svenska även om de kommer från samma land som henne.

Sara berättar att hennes mamma hade lättare för att lära sig språket när de kom till Sverige än hennes pappa. Hennes pappa talar engelska och har inte lärt sig svenska. Han klarar sig med engelska i vardagssituationer men det är svårt att få arbete då han inte talar svenska. När han träffar andra invandrare som inte har samma modersmål och inte kan engelska, utan bara svenska, blir det problem med konversationen. Sara menar att man måste vara väldigt naiv för att tro att man klarar sig med enbart engelska i Sverige. Förutom att kunna kommunicera med andra människor tycker hon också att det är viktigt att kunna svenska för att kunna studera och utbilda sig. Hon säger att man måste kunna kommunicera för att få jobb. Hon anser att följden av att inte kunna svenska är att man inte får jobb och att man inte kan få hjälp med de lättaste saker.

Centralt tema: Det finns en konflikt mellan användandet av modersmålet och det nya språket. Majoritetsspråket är viktigt för kommunikation som kan leda till studier och arbete.

Respondent 2 (Adem) berättar att han talar albanska med sin familj men svenska med sina kompisar. Med de kompisar som också kommer från Kosovo blandar han albanska och svenska. När vi frågar Adem om han tycker att det är viktigt att kunna svenska när man bor i Sverige så svarar han att det är viktigt för att det blir lättare i skolan och lättare att få jobb. När vi ställer frågan om vad som blir följden om man inte kan svenska när man bor här svarar han dock på ett annat sätt. Han tror att man trots allt klarar sig i Sverige utan svenska och ger araberna som bor i Hammarkullen som exempel. De klarar sig eftersom de har arabiska affärer och en massa människor runt omkring dem som talar samma språk.

Centralt tema: Det officiella språket är av betydelse för studier och arbete, men man kan klara sig i det nya landet med sitt modersmål om det talas av många andra i miljön där man bor.

Respondent 3 (Maria) talar både svenska och arabiska med sina föräldrar och enbart svenska med sina syskon och kompisar. Hon tycker att det är viktigt att kunna tala svenska för att kunna vara en del av samhället.

Centralt tema: Majoritetsspråket är viktigt för delaktigheten i samhället.

Respondent 4 (Suzanne) säger att hon talar sitt modersmål med sina föräldrar och syskon. Med syskon brukar hon även prata svenska. Vilket språk Suzanne talar med kompisar beror på vart de kommer ifrån. Är det någon kompis från hennes ursprungsland pratar hon både

svenska och sitt modersmål. Hon tycker även det är viktigt att kunna svenska eftersom det finns många svenskar i Sverige och för att hon har planerat att bo här i framtiden. Det blir jobbigt om man inte kan tala svenska när man bor i Sverige eftersom man inte kan göra sig förstådd bland andra. Det är även viktigt eftersom man befinner sig bland svenskar i skolan. Det är också viktigt att kunna sitt modersmål för att kunna kommunicera med släkt, menar Suzanne. Även om man inte åker till hemlandet tycker hon att det är viktigt att kunna sitt språk.

Centralt tema: Majoritetsspråket är väsentligt då man planerar att bo här i framtiden, men samtidigt är det viktigt att behålla sitt modersmål.

Respondent 5 (Mohammed) talar sitt modersmål somaliska hemma med sina föräldrar. Han talar både svenska och somaliska med både sina syskon och kompisar även om de också kommer från Somalia. Mohammed tycker det är viktigt att kunna tala svenska då det alltid är bra att kunna ett extra språk. Ett extra språk har man alltid användning utav om man skulle resa till det landet i framtiden och kan då söka ett jobb där om man behärskar språket. Han tycker också att det är viktigt att prata somaliska med sina somaliska vänner för att hjälpa varandra att utveckla och stärka språket. Om någon man talar med inte behärskar språket lär man sig alltid när man kommunicerar med varandra, precis som vi lär oss svenska när vi pratar svenska med varandra, tycker han. Mohammed tror att det skulle vara hopplöst om man inte kan svenska för då kan man inte kommunicera med andra människor. Man kan inte klara sig enbart genom att tala engelska eller somaliska. Han menar att om man inte kan svenska finns det vissa människor som inte förstår vad man säger och kommer då kanske att agera sämre än om man skulle behärska det svenska språket.

Centralt tema: Det är bra att kunna tala ett till språk. Majoritetsspråket underlättar kommunikationen med andra människor.

Respondent 6 (Johannes) berättar att han talar mest svenska hemma med sina föräldrar och sina syskon och att han deltog i hemspråksundervisning i grundskolan, men att han slutade när han var 12 år och därför har han glömt sitt modersmål lite grann. Med sina kompisar som har olika bakgrunder talar han också svenska. Senare berättar Johannes att det är viktigt att kunna svenska eftersom språket kommer först om man ska anpassa sig till samhället, annars blir det svårt att klara sig i framtiden. Han tycker det är konstigt om man inte kan språket när man studerar på exempelvis Chalmers. Han menar också att man ser ut som en ”outsider” och att det är ”skämmigt” om man inte kan det svenska språket, man borde kunna språket lika mycket som alla andra svenskar om man är född i Sverige. Vidare menar Johannes att man kanske inte kan utbilda sig om man inte kan språket som talas i det land man bor i. Han tycker också att det är viktigt att kunna sitt modersmål för att kunna prata med sin släkt och han berättar att varje gång han pratar med sin farmor blir hon arg på honom om han inte pratar bra Tigrinja, det vill säga hans modersmål och att det är ”skämmigt” om han inte kan språket när han ska åka till Eritrea.

Centralt tema: Språket är det primära för anpassning till samhället. Språkkunskaperna ska vara lika goda som ursprungsbefolkningens om man är född här.

Respondent 7 (Rita) talar mest sitt modersmål med sina föräldrar och svenska med sina syskon. Med kompisar talar hon också svenska och detta även om det handlar om kompisar som har samma modersmål. Rita har deltagit i hemspråksundervisning i grundskolan, men gör det inte längre. Hon menar att det är viktigt att kunna svenska för att klara sig i samhället, annars blir det jättesvårt för en. Om man inte kan svenska blir det svårare att få jobb, då kanske man får ett sämre jobb än vad man hade fått om man kunnat språket bättre. Om man exempelvis har en utbildning men inte kan svenska så kanske man får jobb som kassör och det förtjänar man ju inte, menar hon. Alltså är språket mycket viktigt för att kunna få ett bra jobb och för att kunna umgås med människor.

Centralt tema: Majoritetsspråket är av vikt för att man ska kunna klara sig i samhället och för att få det arbete man förtjänar.

Respondent 8 (Shirine) talar mest sitt modersmål hemma med sina föräldrar och med sina syskon. Med sina kompisar talar hon både sitt modersmål och svenska. Hon har deltagit i hemspråksundervisning endast i grundskolan. Shirine anser att det är viktigt att kunna det svenska språket när man bor i Sverige för att klara sig, annars kommer man aldrig någonstans. Hon tycker också att det är viktigt att kunna tala sitt modersmål eftersom det är en del av vart man kommer ifrån och det är viktigt att veta vart man kommer ifrån, det är en viktig del i samhället överhuvudtaget om man kan tala sitt modersmål. Shirine menar att man inte kan få utbildning, att man inte kommer någonvart och att man inte kan leva eller klara sig överhuvudtaget om man inte kan tala svenska.

Centralt tema: Det är viktigt att kunna det svenska språket för att komma någonstans, men det är ändå viktigt att också komma ihåg sitt modersmål.

4.5 Val av umgänge

Respondent 1 (Sara) säger att nu när hon har börjat på Burgårdens gymnasium umgås hon både med svenskar och invandrare men innan umgicks hon bara med invandrare och förklaringen till det är att i skolan där hon tidigare studerade fanns det väldigt få svenskar. Nu har Sara flyttat från Hammarkullen till Eriksbo där det bor fler svenskar och nu umgås hon med fler svenskar. När vi frågar henne hur det skulle kännas att vara i en situation där det bara finns svenskar, till exempel på en fest svarar hon att de flesta svenskar är mer fria och får göra mer för sina föräldrar till exempel ha pojkvän, ha sex innan äktenskapet och vara ute längre på kvällarna. Genom att umgås med andra invandrare känner Sara sig bättre på så sätt att alla måste gå hem ungefär samma tid. En gång var hon på ett svenskt knytkalas och då var hon tvungen att gå hem tidigast och då kände hon sig annorlunda. Hon känner att andra invandrare förstår henne bättre när hon går hem tidigt.

Centralt tema: Det är lättare att umgås med invandrare när man själv är invandrare för man har mycket mer gemensamt. Valet av umgänge styrs av var man bor.

Respondent 2 (Adem) säger att han umgås både med invandrare och med svenskar men han berättar också att det skulle kännas tråkigt att vara i en situation, till exempel en fest där det

bara är svenskar för att då blir det för lugnt och stilla. Det är mer liv när det är invandrare som umgås, anser Adem.

Centralt tema: Det är livligare när man umgås med invandrare.

Respondent 3 (Maria) berättar att hon mest umgås med invandrare för att hon har mest gemensamt med dem. Hon tror att det skulle kännas konstigt att vara på en fest med enbart svenskar men om de är inbjudande och låter henne ta del av festen skulle det kännas okej även om hon inte brukar umgås så mycket med svenskar. Det skulle vara något nytt och hon skulle få chansen att lära sig något.

Centralt tema: En invandrare har mer gemensamt med andra invandrare än med majoritetsbefolkningen.

Respondent 4 (Suzanne) säger att hon mest umgås med invandrare för att det är mest invandrare där hon bor och hon tycker om att vara där. Suzanne har inte tänkt så mycket på varför hon umgås mest med andra invandrare men hon tror att det kan bero på att de har mer gemensamt när det gäller kultur och tradition. Om hon skulle vara på en tillställning där det bara är svenskar skulle det kännas okej om hon kände människorna där men annars tror hon att det skulle kännas tomt och kallt.

Centralt tema: Var man bor har stor betydelse för vem man umgås med. Gemensam kultur och tradition har också betydelse.

Respondent 5 (Mohammed) umgås främst med somalier men även med andra invandrare. Mohammed umgås bara med ett fåtal svenskar eftersom det inte finns särskilt många svenskar där han bor, det vill säga i Angered. Om han skulle befinna sig bland bara svenskar på en allmän plats exempelvis en fest skulle det kännas ensamt då han inte är van vid att umgås med andra än sina vänner men han skulle göra det bästa av situationen och ändå försöka ha roligt.

Centralt tema: Bostadsområdet har betydelse för umgängeskretsen.

Respondent 6 (Johannes) har alltid umgåtts med invandrare eftersom han bodde i Hjällbo först, i nästan hela sitt liv, men nu när han har flyttat till Olskroken och har bott där i ett år är han hemma mest för han tycker inte att det verkar vara hans typ av ställe då det bara, enligt honom, är alkoholister och pensionärer där. Johannes har skaffat sig några kompisar i Olskroken, men han träffar dem inte så ofta. Han har kvar sina vänner som bor kvar i Hjällbo och när han precis hade flyttat därifrån åkte han dit mycket, men nu har det blivit mer sällan, ungefär en gång var tredje vecka. Om Johannes skulle befinna sig i en situation, exempelvis på en fest, där det bara är svenskar eller flest svenskar tycker han inte att det skulle spela någon roll om det är svenskar eller invandrare, för om han inte känner personerna skulle han inte ens ha gått dit. Om han kände svenskarna skulle det vara helt okej. Han menar alltså att det inte är någon skillnad om det är svenskar eller invandrare om de är hans vänner. Skulle han endast känna några svenskar på den festen hade han passat på att skaffa sig mer kompisar.

Centralt tema: Det spelar ingen roll vilken kulturell bakgrund ens vänner har.

Respondent 7 (Rita) umgås med både invandrare och svenskar då hon har grannar som är svenskar och som hon umgås med, men samtidigt har hon också kompisar från utlandet. Om Rita skulle befinna sig i en situation där det bara är svenskar eller flest svenskar som exempelvis en fest berättar hon att det skulle vara helt okej och att hon skulle känna sig bekväm i det.

Centralt tema: Det spelar ingen roll varifrån man kommer när det gäller ens val av vänner.

Respondent 8 (Shirine) berättar att hon umgås med både invandrare och svenskar eftersom där hon bor är det mycket svenskar och det finns få från hennes ursprungsland eller överhuvudtaget invandrare. Shirine har gått i en skola där det går många svenskar, men nu när hon har flyttat till Burgårdens gymnasieskola är det helt annat då det är fullt med invandrare. Att hon umgås med både svenskar och invandrare beror, enligt henne, kanske på att hon har gått i två olika skolor. Shirine skulle uppleva att det är helt okej om hon skulle befinna sig i en situation där det bara finns svenskar eller flest svenskar som exempelvis på en fest.

Centralt tema: Bostadsområdet och vilken skola man går på har betydelse för om man umgås med invandrare eller svenskar.

4.6 Tillhörighet

Respondent 1 (Sara) menar att hon känner sig lite obekvämt när hon befinner sig i situationer och miljöer där hon inte känner sig hemma. Sara beskriver att det känns obekvämt när hon åker vissa spårvagnar (1:an) eftersom hon inte känner någon där. När hon går på andra spårvagnar (8:an, 4:an och 9:an) känner hon sig mer bekväm och hälsar på alla som hon känner. I Angered där hon bor beskriver hon att alla hälsar på alla. Sara beskriver hur det är att bo där med att det är mycket bråk och många som förstör men hon umgås inte med dessa människor. Hon förstår inte hur man kan vilja förstöra genom att bråka, råna banker och i värsta fall mörda. Även om hon beskriver att det är många problem i Angered så säger hon också att det är väldigt ”hemkärt” där. Alla hälsar på alla, alla hjälper alla. Sara säger att det är det som är hennes del av Angered och att det är det närmaste som hon och de som bor där kan kalla ett hem. Hon menar att man inte kan säga: ”Jag kommer från Irak, jag var där för åtta år sedan, jag bodde där”. Hon berättar sedan om en kompis som först bodde i ett ”svensktätt” område men sedan flyttade till ett område med många invandrare och där känner sig mer hemma. Sara förstår hur han känner men samtidigt säger hon att alla är ju människor och hon tycker att det är konstigt att det är så. På frågan vilket hon ser som sitt hemland svarar hon Irak. Även om hon inte är därifrån (hon är assyrer) så är det, det närmaste landet som hon har. Hon är född där och flera generationer av familjen är födda där. Vi frågar om hon ser det som sitt hemland för att hon är född där och då svarar hon att om hon skulle åka till USA så skulle hon säga att hon är ifrån Sverige men när någon frågar henne här så säger hon att hennes rötter är från Irak. Sara berättar att hon har en by i Irak, hennes mormor är i Irak, hennes första skola är i Irak och även hennes första hem. Hon förknippar mycket minnen och känslor med landet och hon åker dit regelbundet även om det inte blir varje år.

Även om hon talar mest svenska tycker Sara ändå att det är viktigt att hålla fast vid sitt modersmål eftersom hon då och då åker tillbaka till Irak och där förstår de inte svenska. När hon får barn kommer hon lära dem assyriska och ger ett exempel från hennes familj där tre generationer talar assyriska fast den tredje generationen är född i Sverige. Hon berättar att hennes pappa ibland uppmanar syskonen att tala assyriska för att han är rädd att de ska glömma språket men hon säger att hon aldrig kommer att glömma det. Även om hon inte skulle åka tillbaka till Irak någon mer gång så tycker Sara ändå att det är viktigt att kunna sitt modersmål eftersom språket utgör grunden för vem man är och var man kommer ifrån.

Centralt tema: När man är invandrare själv och befinner sig och bor i ett ”invandrartätt” område känner man sig mer hemma. Modersmålet är viktigt för att inte glömma var man kommer ifrån. I vilket land man befinner sig har betydelse för vilket land man anger som sitt hemland.

Respondent 2 (Adem) känner att han hör hemma i Sverige men han svarar ändå utan tvekan att han ser Kosovo som sitt hemland därför att han kommer därifrån. Adem åker dock inte dit så ofta utan föredrar att åka till turistdestinationer. När han beskriver hur det är att bo i Angered så säger han att det är gott och blandat, det vill säga många olika kulturer. Han tror inte att det skulle kännas konstigt att bo i ett område med bara svenskar om han hade vänner där, annars hade han känt sig utstött. Anledningen till det är för då skulle han inte känna någon där, det har inte att göra med att det bara är svenskar som bor där.

Centralt tema: Trivseln i ett bostadsområde har att göra med om man har vänner där snarare än om det är ”invandrartätt” eller inte. Vilket ursprung föräldrarna har bestämmer vilket land man ser som sitt hemland.

Respondent 3 (Maria) känner att hon hör hemma i Sverige och hon ser Sverige som sitt hemland eftersom hon är född och uppvuxen här. Maria har aldrig varit i de länder som hennes föräldrar kommer ifrån. När hon beskriver hur det är att bo i Frölunda säger hon att det är ganska många invandrare som bor där och att det kan vara lite jobbigt för att de betar sig omoget. Hon säger att de förstör mycket och borde tänka på att bete sig mänskligt och ta hand om andra i stället för att förstöra för då skulle saker och ting fungera bättre. De klagat mycket på att allt går dåligt för dem men att de egentligen får skylla sig själva. Att bo i ett område där det bara finns svenskar tror Maria skulle kännas ganska tomt, kallt och ensamt. Hon tycker att det är viktigt att kunna tala sitt modersmål så att man inte glömmet vem man är.

Centralt tema: Hur ”invandrartätt” respektive ”invandrarglest” ett bostadsområde är har betydelse för känslan av ensamhet. Modersmålet är en viktig grund för vem man är. Var man är född och uppvuxen avgör vilket land man ser som sitt hemland.

Respondent 4 (Suzanne) ser sitt ursprungsland, det vill säga Irak, som sitt hemland men åker inte så ofta dit på grund av krig och oroligheter. Suzanne tycker att det bor många invandrare i Angered, där hon bor. Hon ser det som en liten nackdel att alla invandrare bor på samma ställe. Hon säger ändå att det skulle kännas som om hon var utanför om hon bodde i ett svenskt område för att hon inte är född här och inte kommer från deras land.

Centralt tema: Det finns något som är negativt med segregerade bostadsområden, men samtidigt kan invandrare uppleva ett utanförskap om de skulle bo i ett ”invandrarglest” område. Ursprungslandet betraktas som ens hemland.

Respondent 5 (Mohammed) ser sitt ursprungsland Somalia som sitt hemland. Mohammed menar att han bara är bosatt i Sverige medan hans land håller på att bli bättre och hoppas på att kunna återvända så fort det blivit bättre där. Han har endast åkt till sitt hemland två gånger i sitt liv. Han tycker att Angered är som ett vanligt ställe och att det är trevligt att bo där. Det finns många invandrare där men för att trivas beror det på hur man är som person menar Mohammed. Är du social och trevlig passar du in och vill du leva ensam och i avskildhet passar du inte in. Om han skulle bo i ett område med bara svenskar skulle det ändå kännas bra och han hade försökt att skaffa vänner där. Han tycker att det är viktigt att kunna prata somaliska för att han inte skall glömma bort sitt språk och sin kultur.

Centralt tema: Vilken personlighet man har är viktigt för trivseln i ett ”invandrartätt” bostadsområde och dessutom är det viktigt att ha vänner i området där man bor. Modersmålet är väsentligt för att inte glömma sin kultur. Ursprungslandet ses som ens hemland, medan det land man är bosatt i ses som ett tillfälligt vistelseland.

Respondent 6 (Johannes) ser Eritrea som sitt hemland eftersom hans föräldrar, de som har uppfostrat honom, kommer därifrån och de talar språket som talas i Eritrea. Johannes menar att han vet var han kommer ifrån när han befinner sig hemma i Olskroken. Han har varit i Eritrea fem gånger i sitt liv, han var där senast när han var tio år, och han ska åka dit nu i sommar.

Johannes berättar att det bor mer svenskar i Olskroken och att det finns få invandrare där. Som han nämnde tidigare är det mycket pensionärer och alkoholister i området, men han har inte studerat stället. I början kändes det konstigt för honom att bo i Olskroken eftersom han föddes i Hjällbo och flyttade till området när han var 17 år. Anledningen till att det kändes konstigt i början var dels för att det var ett nytt ställe för honom, men också för att det enligt Johannes är dött, tråkigt och tomt i Olskroken, medan det i Hjällbo torg samlas en massa människor, alla är där och man kan träffa vänner.

Centralt tema: Hur många invandrare som bor i ett område har betydelse för hur livligt det är och för trivseln. Modersmålet är viktigt för att man ska komma ihåg var man har sina rötter. Var föräldrarna har sina rötter och vilket språk de talar har betydelse för vilket land man betraktar som sitt hemland.

Respondent 7 (Rita) ser Indien som sitt hemland, detta eftersom alla hennes släktingar bor i Indien, men hon hade inte funderat på det särskilt mycket innan vi ställde frågan. Rita har ingen släkt här i Sverige. Hon åker till Indien vartannat eller vart tredje år på sitt sommarlov. I Gunnared där hon bor är det väldigt blandat, det vill säga det bor både svenskar och invandrare i området och hon trivs jättebra med att bo där och hon har bott där i hela sitt liv. Rita tycker därför att det är svårt att föreställa sig hur hon skulle uppleva det om hon bodde i

ett område som är ”invandrarglest” eller ”invandrartätt”. Hon anser att det är viktigt att kunna sitt modersmål för att veta varifrån man kommer och varifrån ens rötter är.

Centralt tema: Det har ingen betydelse för trivseln om det bor flest invandrare eller svenskar i bostadsområdet. Modersmålet är väsentligt för att veta sitt ursprung. Där ens släkt bor är avgörande för vilket land som man anser vara hemlandet.

Respondent 8 (Shirine) säger att sedan hon kom till Sverige har hon aldrig åkt till Irak. Shirine är uppväxt i Sverige men är född i Irak. Hon har alltså inte funderat exakt på vilket land som hon ser som sitt hemland eftersom hon är uppväxt i Sverige, men hon konstaterar att hon gillar båda länderna. Där hon bor är det mest svenskar och hon tycker att det känns bra och att det är skönt att hon har ”jättegoa” grannar. Om hon skulle bo i ett invandrartätt område berättar hon att det kanske skulle kännas lite jobbigare för henne. Hon tycker att det är viktigt att kunna sitt modersmål eftersom det är viktigt att veta vart man kommer ifrån.

Centralt tema: Kontakten med grannar är viktigt för välbefinnandet i ett område. ”Invandrartäta” områden upplevs som svårare att bo i. Att tala sitt modersmål är av vikt för att inte glömma sitt ursprung. Var man är född och var man är uppväxt har lika stor betydelse för vilket land man betraktar som sitt hemland.

4.6 Sammanfattning av de centrala temana

4.6.1 Delaktighet i samhället

För att öka upplevelsen av delaktigheten i samhället anser de flesta av respondenterna att det är bra om man har goda kunskaper i det svenska språket. Att ha lika stor tillgång till samhällets utbud är väsentligt för upplevelsen av delaktighet menar två av respondenterna. Tre av respondenterna tycker att det finns en viss skillnad mellan dem och personer med svenskfödda föräldrar, men orsaken är oklar. En av respondenterna anser att upplevelsen av delaktighet i samhället ökas om man som invandrare befinner sig i ”svenska” miljöer än i omgivningar där det finns många invandrare.

4.6.2 Språkanvändning och dess betydelse för integration

De flesta av respondenterna tycker att det är viktigt att ha goda språkkunskaper, men orsakerna skiljer sig åt då två av respondenterna menar att språket är viktigt för att bli en del av samhället, medan två andra menar att det är viktigt för studier och arbete. Kommunikation och anpassning är två andra faktorer som tas upp. Alla respondenter tycker att det också är viktigt att kunna sitt modersmål.

4.6.3 Val av umgänge

Fyra av respondenterna anser att bostadsområdet har betydelse för vem man umgås med, bor man i ett ”invandrartätt” område är det naturligt att man börjar umgås mer med personer med utländsk bakgrund. Invandrare har mer gemensamt med andra invandrare än med svenskar, menar tre av respondenterna. Två av respondenterna tycker inte att mångkulturell bakgrund spelar någon roll när man väljer sina vänner.

4.6.4 Tillhörighet

Majoriteten av respondenterna, det vill säga fem stycken ser sitt ursprungsland som sitt hemland. En av respondenterna ser Sverige som sitt hemland då hon är född och uppväxt här, en ser både Sverige och sitt ursprungsland som sitt hemland och den sista är osäker då hon inte har reflekterat särskilt mycket över detta. Tre av respondenterna tycker om att bo i ”invandratäta” områden. Att ha vänner där man bor är betydelsefullt för att trivas, menar två av respondenterna. Resten av respondenterna har olika tankar kring detta. En av respondenterna tycker att det är problematiskt att bo i ”invandratäta” områden, men samtidigt skulle det kännas tomt och kallt att bo i ”svenska” områden. En annan tycker inte att det spelar någon roll om det bor flest invandrare eller svenskar i området. En tredje respondent upplever det som svårare att bo i ett område med många invandrare.

Alla respondenterna tycker att det är viktigt att kunna tala sitt modersmål och sex av dem uppger att det är viktigt för att inte glömma vem man är och var man har sitt ursprung.

5. Analys

5.1 Analytiska frågor

Delaktighet och tillhörighet

1. Är det någon skillnad på hur delaktiga ungdomarna upplever sig vara i samhället beroende på om de bor i ett ”invandrartätt” eller ”invandrarglest” område? På vilket sätt?
2. Finns det något samband mellan hur ofta man åker till sitt ursprungsland och vilket land man ser som sitt hemland? Har detta någon koppling med hur delaktig man upplever sig vara i samhället?

Umgänge

3. Har valet av umgänge någon betydelse för integreringen enligt dessa ungdomar? På vilket sätt? Hur påverkar bostadsområdet val av umgänge?

Språkanvändning och delaktighet

4. Hur stor betydelse har användandet av modersmålet i det vardagliga livet?
5. På vilket sätt är det viktigt att kunna tala svenska för upplevelsen av delaktighet i samhället? När kan det vara problematiskt/en tillgång att vara tvåspråkig?

5.2 Delaktighet och tillhörighet

1. Är det någon skillnad på hur delaktiga ungdomarna upplever sig vara i samhället beroende på om de bor i ett ”invandrartätt” eller ”invandrarglest” område? På vilket sätt?

Mohammed som bor i Angered, vilket är ett av Göteborgs mest segregerade områden uppger att han känner sig lika delaktig i samhället som en person vars föräldrar är svenskfödda. Anledningen till detta är att han har samma tillgång till de resurser som finns i samhället som majoritetsbefolkningen. **Mohammed** berättar:

”...låt oss säga alla har samma möjlighet som svenska elever eller svenska föräldrar har, skola, sjukvård och så vidare och låt oss säga att jag gör något brott då blir jag dömd lika mycket som en svensk människa så jag tycker, vad heter det? Att det är rättvist samhället.”

Mohammed beskriver sitt bostadsområde som vilket annat område som helst i Göteborg och tycker inte att det är annorlunda på något sätt förutom att det bor fler invandrare där än i andra bostadsområden. Han säger:

”Det är som ett vanligt ställe bara att det finns lite mer invandrare och alla är trevliga, det är normalt...”

Johannes är född i Angered och har bott där i nästan hela sitt liv. Nu är han bosatt i Olskroken sedan ett år tillbaka. Han berättar att han upplever en hög grad av delaktighet i samhället och att det inte har att göra med om man har svenskfödda föräldrar eller inte. Detta eftersom han upplever att han har samma rättigheter som majoritetsbefolkningen gällande exempelvis skola och utbildning. **Johannes** menar att det finns en tydlig skillnad mellan att bo i Angered och i Olskroken. Han berättar:

"I början kändes det konstigt för jag är född i Hjällbo och när jag var 17 flyttade vi till Olskroken, det var ett nytt ställe. I Hjällbo torg så är det massa där som samlas, vänner man kan träffa, alla är där, men i Olskroken är det dött och tråkigt, tomt."

Både Mohammed och Johannes bor/har bott i ett segregerat område, men de upplever ändå att de är delaktiga i samhället. Enligt Antonovsky (2007) kan delaktighet vara en strategi för att göra livet mer begripligt, vilket är en viktig komponent för att man ska förstå den situation man befinner sig i och känna sig mindre maktlös. Vi menar att eftersom Mohammed och Johannes har bott så pass länge i segregerade områden behöver de skapa en strategi för att begripliggöra deras livssituation. Rojas (2001) beskriver, som vi nämnt tidigare, att invandrare ofta ses som ett problem i samhället. De ungdomar som han har intervjuat berättar att de upplever ett utanförskap och en underlägsenhet då det finns mycket fördomar om invandrare i samhället.

Därför tror vi att det är viktigt att respondenterna har en relativt hög känsla av sammanhang där de begripliggör sin situation med hjälp av olika motståndsresurser som Antonovsky (2007) menar aktiveras när vi människor möter återkommande motgångar och svårigheter. En hög känsla av sammanhang hjälper individen att ta sig igenom svårigheter i livet. Det kan vara svårt att bo i segregerade områden och det kanske inte är ovanligt att man möts av denna negativa samhällssyn, vilket gör det nödvändigt för ungdomar som Johannes och Mohammed att utveckla ett starkt KASAM för att kunna hantera och ha kontroll över situationen med hjälp av sina egna resurser och även de resurser som finns i deras omgivning. Vi tänker att exempel på sådana resurser kan vara en stark självkänsla eller ett tryggt socialt nätverk.

Vi fick under intervjutillfället uppfattningen att båda respondenterna tycker att det är viktigt att bli en del av samhället när de ändå är bosatta i Sverige. **Mohammed** säger:

"...eftersom jag är här så måste jag anpassa mig" .

Johannes nämner också att det är viktigt med anpassning. Vi tycker att detta tyder på att de vill engagera sig och ser det som meningsfullt att försöka passa in och integreras i samhället, även om det kanske inte alltid är särskilt lätt på grund av den marginaliserade bild som finns av invandrare.

Som vi tidigare nämnt menar Sernhede (2003) att det finns föreställningar om att bostadsområden och förorter där det bor många invandrare är farliga att befinna sig i då det anses finnas mycket kriminalitet där. Invandrarungdomars situation i dessa områden är mycket allvarlig. Eftersom det uppenbarligen finns en negativ bild av framförallt segregerade bostadsområden och de som bor där anser vi det vara svårt att inte påverkas av de fördomar

som finns då man själv bor i ett sådant område. Både Sara och Maria som också bor i invandrartäta områden bekräftar samhällets demoniserande bild av förorten som ett problematiskt område samtidigt som framförallt Sara även menar att det är just det området som är hemma för dem. **Sara** berättar:

” ... ni vet ju hur det är, det är en förort tydligen och det är en massa med bråk och sånt men om man verkligen alltså typ jag, jag har många killkompisar men de är inte sådana som förstör saker, alltså om de ser någon som förstör de typ: vad gör du? Alltså det är så men det finns också massor som förstör så man tänker: Varför gör ni så med vår egen, egen...? Jag har bott där i åtta år nu. Varför ska man göra så? Folk har bott där sen de föddes och ändå förstör de saker, typ de hade rånat en bank, varför ska man göra så? Som den tjejen de mördade också, alltså, det är fruktansvärt, varför ska man göra så? För det är det närmaste vi kan kalla vårt hem. Man kan inte säga: Jag kommer från Irak, jag var där för åtta år sen, jag bodde där. Det är ändå... varför ska man förstöra? Fast på ett annat sätt, det är ju som jag säger, alltså det är väldigt hemkärt, alltså, alla hälsar på alla, alla hjälper alla och så. Sen finns det ju några som är typ fiender, men det går över! Allt handlar om hur gammal man är, alla har respekt för alla. Det är min del av Angered, det finns en stor del av Angered.”

Maria säger:

”Ja de förstör och de tänker inte på liksom att om man betar sig mänskligt, att ta hand om andra och så där, inte förstör saker och ting så skulle saker och ting fungera bättre för de klagar så mycket på att ”ja, det går så dåligt, det går så dåligt”, med detta, detta, detta. De som förstör så de får egentligen skylla sig själva tycker jag.”

Sara och Maria ser nackdelar men även några fördelar med att bo i segregerade områden. De känner sig ändå delaktiga i det svenska samhället. De nämner dock att de inte känner sig lika delaktiga som ungdomar med svenskfödda föräldrar. Sara säger att man har fler fördelar om man är svensk, en av dem är att man har vuxit upp här. Både Sara och hennes familj kom till Sverige 2002 vilket innebär att Saras primära socialisation ägde rum i Irak. Berger och Luckmann (1979) menar att man genom den primära socialisationen blir en medlem av samhället och när man sedan flyttar till ett annat land där det är andra normer och värderingar som gäller anser vi att det kan bli problem i socialisationsprocessen. Det kan vara en anledning till att hon inte känner sig lika delaktig i samhället som en person som är född och uppvuxen här och som har svenska föräldrar. När Sara kom till Sverige i åttaårsåldern fick hon börja i svensk skola och på så sätt socialiseras in i det svenska samhället. Hon fick lära sig de normer och värderingar som råder här samtidigt som hon har med sig normer och värderingar från ursprungslandet. På grund av detta kan det vara svårt att uppleva en lika stor delaktighet som en person vars socialisationsprocess helt stämmer överens med majoritetssamhället. Dessutom bor hon i ett segregerat område där det bor många andra som delar hennes erfarenhet av att migrera till ett annat land och lära sig allt på nytt och då kan de knappast vara till hjälp för att anamma normer och kulturella beteendemönster som är förknippade med det svenska samhället. Giddens (2007) menar att både bostadsområdet och

den samhällsklass man tillhör har betydelse när det gäller socialisationsprocessen (Giddens, 2007).

Den primära socialisationsfasen är en period då den kulturella inläringen är mest intensiv. Denna fas utgör grunden för senare inläring av språk och kulturella beteendemönster (Giddens, 2007). Maria säger att hon inte känner sig lika delaktig som en person med svenskfödda föräldrar eftersom hon inte har samma språkmöjligheter som dem. Eftersom hon bor i ett invandrartätt område där det finns många människor som har bristfälliga kunskaper i det svenska språket så blir det svårt att utveckla språkkunskapen så att det blir på samma nivå som en infödd person. Det hindrar henne från att känna sig helt och hållet delaktig i samhället. Den språkliga socialisationen försvagas förmodligen när man bor i ett område där flertalet har utländsk bakgrund.

Adem upplever att han ibland känner sig delaktig i det svenska samhället och det är framförallt när han är i skolan och har svenska lärare. Hemma i Angered där han bor känner han sig mer som en invandrare. När vi frågar om han känner att han hör hemma här svarar han att han gör det och när vi frågar om han känner sig lika delaktig i samhället som en person som har svenska föräldrar så svarar han: ”*Ja, varför skulle jag inte göra det? Jag tycker inte att det känns orättvist*”.

Vi tolkar det som att Adem känner sig mer delaktig i det svenska samhället när han befinner sig i skolan där han har svenska lärare och mindre delaktig när han vistas i Angered eftersom han blir mer påmind där om att han är en invandrare. Vi menar att detta beror på att hans socialisation in i det svenska samhället är starkare i skolan där han träffar svenska lärare än i bostadsområdet där han träffar väldigt få svenskar. Däremot säger han emot denna hypotes när han svarar att han upplever sig vara lika delaktig som en person vars föräldrar är svenskfödda. Vi uppfattar hans svar som lite defensivt eftersom han svarar med två motfrågor. Det kan hända att han uppfattade frågan som provokativ och därför ingick i försvarsställning.

2. Finns det något samband mellan hur ofta man åker till sitt ursprungsland och vilket land man ser som sitt hemland? Har detta någon koppling med hur delaktig man upplever sig vara i samhället?

Alla respondenter utom två anger sitt ursprungsland som sitt hemland. Den gemensamma nämnaren är att samtliga har besökt sitt ursprungsland minst en gång under sin uppväxt. Maria är född i Sverige och har aldrig varit i sitt ursprungsland, hon är den enda som ser Sverige som sitt hemland. Shirine är född i Irak, men uppvuxen i Sverige sedan hon var tre år och hon är ambivalent till vilket land som hon anser vara sitt hemland. Hon har aldrig åkt till sitt ursprungsland sedan hon kom hit.

Under den primära socialisation tar barnet, som vi nämnt tidigare, hjälp av sina föräldrar, det vill säga den signifikanta andra för att socialiseras i samhället och påverkas mycket av dessa. Barnet tar över föräldrarnas normer, attityder och världsbild (Berger/Luckmann, 1979). Under denna fas är den kulturella inläringen mest intensiv (Giddens, 2007). Vi menar att respondenterna under sin primära socialisation har tagit över mycket av sina föräldrars normer

och världsbild, som förmodligen är anknutna till deras ursprungsland eftersom de själva har genomgått sin socialisationsprocess i det landet. Detta övertagande tror vi blir starkare då ungdomarnas båda föräldrar härstammar från samma land. Barnet har ingen möjlighet att välja signifikanta andra och därför kan de inte påverka sin kulturella inläring eller vilka värderingar och attityder som råder i familjen. Hade ungdomarna haft en förälder som ursprungligen är svensk hade de förmodligen tagit över mer normer och värderingar som dominerar i det svenska samhället än vad de gjort.

Under den sekundära socialisationen då barnet börjar på dagis, förskola och sedan skola lär det sig de normer och värderingar som finns i det svenska samhället (Giddens, 2007). Vi menar att även om ungdomarna har fått och får en socialisation i den svenska kulturen är de värderingar och normer som de fått från sina föräldrar under den primära fasen så pass stark att det nästan blir omöjligt för dem att helt överta det som utgör svensk kultur. Vi tror att ungdomarna på grund av detta ser föräldrarnas ursprungsland som sitt hemland även om de bor i Sverige och har gjort det under hela eller nästan hela sin uppväxt. Som vi nämnt tidigare har majoriteten av ungdomarna besökt det land som de ser som sitt hemland minst en gång, men hälften av dessa reser dit mer regelbundet. Vi anser att de värderingar och normer som ungdomarna fått av sina föräldrar under den primära socialisationen och fortfarande får under den sekundära förstärks när de vistas en tid i sitt ursprungsland och befinner sig bland släktingar i den kulturen. **Mohammed** berättar:

”Som jag tycker själv, är det så att jag är bosatt här, jag är bosatt här medan mitt land håller på att bli bättre, så fort det blir bättre hoppas jag att återvända dit.”

Vi tror att de ungdomar som besöker sitt ursprungsland inte bara har en känsla av sammanhang i Sverige, utan även har en KASAM i det land som de angett som sitt hemland. De värderingar och normer som ungdomarna har anammat, både från signifikanta andra samt skolväsendet, under sin uppväxt skiljer sig starkt från varandra. Denna situation kan upplevas som svår och därför kan dessa ungdomars strategi för att begripliggöra situationen, vara att känna en starkare tillhörighet till det ena landet, som i de flesta fallen är föräldrarnas ursprungsland. När de gör sitt tillstånd mer förståeligt blir också situationen lättare att hantera, vilket i sin tur främjar en känsla av meningsfullhet i att engagera sig i denna svåra situation.

Sara som är ett undantag i vår studie kom till Sverige när hon var åtta år, vilket innebär att hela hennes primära och en del av hennes sekundära socialisationsprocess har skett i Irak. Enligt vårt resonemang bör hon vara en av de respondenter som har den starkaste tillhörigheten till Irak, det vill säga sitt ursprungsland. **Sara** säger:

”...om nån frågar här var är du ifrån, då säger jag att mina rötter är i Irak. Jag har en by i Irak. Min mormor är i Irak. Min första skola är i Irak, mitt första hem. Det är dit som jag har ifrån att jag var, allt är ifrån Irak, det är ju så, min mamma och pappa, min mormor och min morfar, allt.”

Shirine kom till Sverige när hon var tre år gammal, vilket betyder att hennes primära socialisation ägt rum i Irak, medan den största delen av den sekundära har skett i Sverige. Hon

har aldrig besökt Irak sedan hon kom hit och som vi nämnt tidigare upplever hon en kluvenhet angående vilket land hon ser som sitt hemland eftersom hon är uppvuxen i Sverige, men född i Irak. **Shirine** berättar:

”Jag ska vara ärlig, sen jag kom hit till Sverige har jag aldrig åkt ner till Irak, så jag är uppväxt i Sverige och så, jag känner fortfarande att Sverige är där jag är uppväxt och Irak där jag är född, så känner jag.”

Vi menar att Shirine upplever denna kluvenhet på grund av att hon aldrig besökt sitt ursprungsland sedan hon kom till Sverige, vilket kan ha försvagat hennes känsla av tillhörighet till landet och övertagandet av de normer och värderingar som råder i Irak. Att hon inte anger Sverige som sitt hemland kan bero på att hon har tagit och tar troligtvis fortfarande över föräldrarnas attityder och världsbild.

Vilket ungdomarna ser som sitt hemland har inget starkt samband med hur delaktiga de upplever sig vara i samhället. Att respondenterna ser sitt ursprungsland som sitt hemland behöver alltså inte betyda att de inte upplever sig vara delaktiga i samhället. Majoriteten av respondenterna känner sig som en del av det svenska samhället, men samtidigt tycker de flesta att det finns en skillnad gällande delaktighet beroende på om man har svenskfödda föräldrar eller inte. De flesta hade svårt att sätta ord på vad skillnaden är och hur stor den är. **Shirine** säger om detta:

”... det finns en känsla där inne att man hur man är gör, vad man än gör så är man inte 100% svensk. Det är en skillnad.”

Maria berättar:

”... jag har inte tillgång till kanske språkmöjligheterna som alla andra har, som svenskar har.”

5.3 Umgänge

3. Har valet av umgänge någon betydelse för integreringen enligt dessa ungdomar? På vilket sätt? Hur påverkar bostadsområdet val av umgänge?

Majoriteten, det vill säga fem stycken av respondenterna umgås bara eller mest med personer som har invandrabakgrund. Resten av respondenterna umgås med både invandrare och personer med svenskfödda föräldrar. De som umgås med enbart invandrare bor också i segregerade områden förutom en, Johannes som för nuvarande bor i Olskroken vilket är ett relativt ”invandrarglest” område, men han har under hela sitt liv bott i ett ”invandrantätt” område. De ungdomar som har en mer varierad umgängeskrets bor i Mölndal, Gunnared och Angered. Dessa bostadsområden ser olika ut på så sätt att den första är relativt ”invandrargles”, den andra har en mer blandad befolkning medan den tredje är segregerad. Detta visar att det finns ett samband mellan val av umgänge och vilket bostadsområde man

bor i. Ju mer segregerat område man bor i, desto större sannolikhet är det att man umgås med personer med utländsk härkomst. Några av våra respondenter bekräftar detta.

Johannes berättar:

”Ehh, jag har alltid umgåtts med invandrare för att jag bodde i Hjällbo först, men nu när jag flyttat till Olskroken så är jag hemma mest för det verkar inte vara mitt slags ställe där //Ja, jag har kvar min gamla vänner, strax efter att jag flyttade därifrån så var jag där mycket...”

”...där jag bor är det mest invandrare, jag gillar mest att vara där. // Vi har mer gemensamt och så, kultur kanske, tradition...” säger **Suzanne**.

Johannes säger:

”Jag umgås med de från min nationalitet, somalier och sånt. // Somalier, araber, vad som helst, svenskar också fast det är inte så att jag ser massa svenskar där jag bor.”

Sara bekräftar också detta med att berätta:

”Nu när jag har börjat skolan här så umgås jag med svenskar också men innan var det nästan bara invandrare. // I den skola jag gick det var väldigt lite, det var i Hammarkullen, det är en förort och det var bara en svensk i hela skolan och hon var halvsvensk men här är det ju blandat så man träffar nya människor. //...det fanns inte så mycket svenskar där jag bodde men nu har jag också flyttat från Hammarkullen till Eriksbo så det är en helt annan sak för mina vänner är också svenskar”

Shirine berättar om att hon umgås med både invandrare och svenskar:

”Där jag bor är det mycket svenskar, det finns få från mitt land eller över huvud taget invandrare och jag har gått i svensk skola där det är mycket svenskar och så, nu när jag flytta till Burgården så är det helt annat, det är fullt med invandrare, så det beror kanske på det att jag har gått i två olika skolor”.

Ungdomarna i Rojas (2001) studie upplever ett utanförskap i det svenska samhället vilket enligt honom tyder på ett ”vi” och ”dem” tänkande, det vill säga en polarisering kring invandrarungdomar. Dessa ungdomar tycker att det är svårt att vara sig själva när de umgås med svenskar då känslan av att vara sedd som en invandrare är stark. Rojas (2001) menar att dessa ungdomar känner sig annorlunda och söker sig därför till andra invandrarungdomar då de upplever att de har mer gemensamt än med svenska ungdomar. Några av de ungdomar som vi har intervjuat menar också att de har mer gemensamt med andra invandrarungdomar.

Maria säger:

”Jag har mer gemensamt med invandrare”

Sara berättar vad hon har gemensamt med sin kompis:

”...det är det att man känner att han har typ samma som min bakgrund. Det har varit krig i hans land, alla har kommit hit. Det är ju det som är själva grunden. Det är krig i vårt land, därför vi flyr därifrån...”

Under ungdomstiden är kamratgruppen av stor betydelse och är en viktig socialisationsagent under sen sekundära socialisationsfasen. De flesta av våra respondenter umgås mest med andra invandrare, vilket är naturligt eftersom de beskriver att det bor väldigt få svenskar i samma bostadsområde som dem. På grund av detta kan det bli en avvikelse i socialisationen då dessa ungdomar förvisso bor i Sverige, men dagligen träffar på flest människor med utländsk härkomst. Även om man bor i Sverige träffar man inte majoritetsbefolkningen på ett naturligt sätt, det blir mest genom skolan och andra myndigheter. Familjen, kamraterna och skolan är de tre viktigaste socialisationsagenterna och för de flesta av våra respondenter utgörs de två första av dessa agenter av personer med utländsk bakgrund. I skolan följer man visserligen svenska regler och socialiseras in i samhällsnormer och beteendemönster, men då majoriteten av de man träffar på i skolan inte har svensk bakgrund kan det bli en krock i socialisationsprocessen. Detta bidrar till att man inte integreras in i samhället på samma sätt som en person som bor i ett område där de flesta är av majoritetsbefolkningen och har därför fler kompisar med svenskfödda föräldrar. Om man samtidigt går i en skola där de flesta har svensk bakgrund kanske krocken inte blir lika stor och det kan eventuellt bli lättare att integreras i majoritetssamhället. Detta eftersom ungdomen tar över svenska normer och värderingar inte bara genom svensk skolpersonal, utan också genom svenska kamrater.

Att de flesta av våra respondenter bor i segregerade områden behöver inte vara den enda anledningen till att de umgås mest med andra invandrarungdomar. Som Rojas (2001) kommit fram till i sin studie kan det vara så att dessa ungdomar söker sig till andra invandrarungdomar eftersom det finns ett ”vi” och ”dom” tänkande i samhället, vilket kan leda till att de känner att de har mer gemensamt med minoritetsbefolkningen istället för majoritetsbefolkningen. Att bo i segregerade områden, vara av utländsk härkomst och ha ett socialt nätverk som mest består av andra invandrare kan vara en påfrestande situation eftersom man tillhör ”dom”, det vill säga de som är i minoritet. Detta kan medverka till att situationen upplevs som svårhanterlig av dessa respondenter. Inom KASAM bygger vi, som vi nämnt tidigare, upp en förmåga att hantera denna påfrestning med hjälp av olika resurser som exempelvis ett starkt socialt nätverk som man känner att man kan identifiera sig med. Vi menar alltså att ungdomarna kan söka sig till kompisar med invandrarbakgrund som ett sätt att hantera och förstå sin livssituation. De kanske ser en större mening med att söka sig till likasinnade än till personer av majoritetsbefolkningen då det är mindre avstånd till de förstnämnda.

5.4 Språkanvändning och delaktighet

4. Hur stor betydelse har användandet av modersmålet i det vardagliga livet?

Alla våra respondenter anser att det är viktigt att kunna tala sitt modersmål. De angivna anledningarna till detta är ganska lika hos ungdomarna. De menar att det är viktigt för att kunna kommunicera med släktingar när man besöker ursprungslandet och när man håller kontakten med dem. En annan anledning är för att man inte ska glömma vem man är och var man kommer ifrån, det vill säga var man har sina rötter och inte glömma sin kultur. **Johannes** berättar:

”...varje gång jag pratar med min farmor så blir hon arg om jag inte pratar bra Tigrinja, mitt språk, asså när jag ska åka dit så är det skämmigt om man inte kan”.

Rita säger:

”...det är också viktigt för att veta varifrån man kommer, för att kunna veta var ens rötter är och sånt, så det är viktigt.

Mohammed har en annan anledning till varför det är viktigt att kunna tala modersmålet, han berättar:

”För att jag inte ska glömma mitt språk och vad heter det, min kultur och så vidare. Till exempel om jag pratar med min kompis somaliska och han inte kan så mycket somaliska så lär han sig alltid, precis som när vi snackar svenska”.

Enligt Antonovsky (2007) är det bra att bygga upp starka motståndsresurser för att göra saker och ting begripliga. Att kunna hålla fast vid sina rötter och veta var man kommer ifrån menar vi kan vara ett tecken på *jagstyrka* och *kulturell stabilitet*. Antonovsky (2007) anser nämligen att dessa två faktorer är exempel på sådana motståndsresurser. Dessutom tror vi att det också kan bli lättare för respondenterna att hantera sin situation om de har en jagstyrka och är kulturellt stabila.

Vi tror att genom interaktionen mellan Mohammed och hans kompisar, när de talar somaliska med varandra, blir det en slags socialisationsprocess där de försöker bibehålla och utveckla sitt modersmål, vilket blir ett sätt för dem att hålla fast vid sin ursprungskultur och samtidigt inte glömma sitt modersmål.

Flera undersökningar som exempelvis Otterup (2005) och Emanuelsson (2005) har visat att invandrarungdomar oftast talar sitt modersmål i informella domäner som familjen och vänskapskretsen, medan majoritetsspråket talas mer i skolan och andra formella domäner. I Boyds (1985) undersökning framkommer det att det är vanligare att ungdomar som bor i ”invandrartäta” områden är tvåspråkiga än de ungdomar som bor i mer svenska områden. Dessutom har de en starkare förbindelse med modersmålet och ursprungskulturen. Det framkom också att modersmålet talas mest med föräldrarna, medan majoritetsspråket talas mer med syskon och vänner i samma ålder.

Vi fick i vår undersökning liknande resultat. Fem av respondenterna talar sitt modersmål med sina föräldrar, medan två av dem blandar både svenska och sitt modersmål, det vill säga använder sig av kodväxling som Emanuelsson (2005) skrivit om tidigare. Endast en av ungdomarna talar mest svenska hemma med sina föräldrar eftersom han har glömt en del av sitt modersmål. Tre av respondenterna talar både svenska och sitt modersmål med sina syskon, tre talar enbart svenska och två talar bara sitt modersmål med sina syskon. Alla respondenter talar mest svenska med sina vänner, tre av respondenterna uppger att de enbart talar svenska med sina vänner, medan fem av dem blandar sitt modersmål och svenska beroende på om kompisarna talar samma språk. De uppger dock att de främst talar svenska med sina vänner.

Inom symbolisk interaktionism är det särskilt viktigt när man kommunicerar att mottagaren och avsändaren förstår budskapet på samma sätt (Helkama/Myllyniemi/Liebkind, 2000). Vi menar att det kan bli lite problematiskt om ungdomarna skulle använda sig mest av det svenska språket när de talar med sina föräldrar då de inte har lika goda språkliga kunskaper som sina barn. Därför kanske de inte uppfattar budskapet på samma sätt eftersom de befinner sig på olika språkliga nivåer.

Symbolisk kommunikation innebär, som sagt, att orden inte endast används som begrepp, utan språket är rikt på många olika betydelser och meningar (Helkama/Myllyniemi/Liebkind, 2000). Eftersom respondenternas föräldrars kunskaper i det svenska språket antagligen inte är lika väl utvecklade som barnens är det mer logiskt att modersmålet talas mest dem emellan. Föräldrarna kanske inte förstår svenska språkets alla olika betydelser och meningar på samma sätt som sitt ursprungsspråk, vilket kan försvåra kommunikationen mellan dem och barnen.

5. På vilket sätt är det viktigt att kunna tala svenska för upplevelsen av delaktighet i samhället? När kan det vara problematiskt/en tillgång att vara tvåspråkig?

Alla respondenterna tycker att det är viktigt att kunna tala svenska när man bor i Sverige för att kunna klara sig i samhället, få ett arbete, utbilda sig och för att kommunicera med andra människor i sin omgivning. **Rita** berättar om detta:

”Ja, för att klara sig i samhället så måste man kunna språket som talas i landet. Det blir jättesvårt annars, så det är viktigt. //...det kanske blir svårare att få jobb och så, man kanske får jobb som man absolut inte förtjänar, om du har en utbildning men inte kan svenska så kanske du får jobb som kassör eller något och det förtjänar man inte. Så språket är mycket viktigt för att kunna få ett bra jobb och för att kunna umgås med människor och så”.

Shirine säger:

”Självklart! Hur ska man klara sig annars. Går du bara ut i stan kommer man ingenstans om man inte kan svenska. // Man får ingen utbildning, man kommer ingen vart, man måste kunna språket där man bor annars kan man inte leva och klara sig överhuvudtaget”.

Johannes berättar:

”Om man ska anpassa sig här så är nog språket det som kommer först, hur ska man klara sig i framtiden och sånt? Om man går på Chalmers utan att kunna bra svenska så är det lite konstigt. // Man ser ut som en outsider, det är skämmigt asså, jag är född i Sverige och borde kunna språket lika mycket som alla andra svenskar...kanske man inte får utbildning, jag vet inte, nåt sånt”.

Majoriteten av ungdomarna, det vill säga sex stycken, anser att det är viktigt att kunna tala svenska just för att utbilda sig och på så sätt bli delaktiga i samhället.

Inom symbolisk interaktionism menar Trost och Levin (1996) att det är viktigt att förstå att de ord vi säger har en innebörd. Det är väsentligt att ha ett rikt ordförråd och att kunna tala ett språk obehindrat. När språket inte är ens modersmål begränsas ordförrådet och det kan bli ett handikapp (Trost/Levin, 1996).

Eftersom våra respondenter är födda i Sverige eller har bott här större delen av sina liv är de inte riktigt drabbade av detta, men kanske deras föräldrar som i de flesta fall kommit hit i vuxen ålder. På grund av detta kanske inte föräldrarna känner sig lika delaktiga i samhället som deras barn då detta språkliga handikapp kan försvåra för dem, medan ungdomarna har ett större ordförråd och har därför lättare för att använda sig av det svenska språket. **Sara** berättar om just detta:

”...om man tar skillnaden mellan mamma och pappa, alltså min mamma hon var villig att lära sig, hon bara okej jag lär mig och så. Min pappa han kan engelska, han kan ingen svenska. Han klarar sig med engelska bara fast det är också jättesvårt för det finns, asså när man träffar på andra invandrare som inte kan ditt språk, som inte kan engelska, som bara kan svenska, hur skulle du konversera med dom? När du träffar ungdomar som inte kan engelska, hur skulle du, asså det är jätteviktigt att man kan det språket som är störst i samhället, det är jätteviktigt...”

Det verkar som att respondenterna reflekterar mycket kring detta och vill ha goda språkliga kunskaper. De verkar också vara medvetna om konsekvenserna av att inte kunna tala majoritetsspråket för delaktigheten i samhället.

Språket är, som sagt, ett viktigt verktyg inom socialisationsprocessen. Det räcker inte, enligt Berger och Luckmann (1979), att endast uppbringa de förmågor som är nödvändiga, utan det är viktigt att också kunna förstå och behärska språket (Berger/Luckmann, 1979). Som vi nämnt tidigare är familjen en av de viktigaste socialisationsagenterna (Giddens, 2007). I alla tider har det varit föräldrarna som har uppfostrat barnen och det är det förmodligen i våra respondenters fall också, men när det gäller just det svenska språket kan det vara så att ungdomarna får ”fostra” sina föräldrar, vilket kan vara problematiskt. Detta eftersom föräldrarna kan känna att de är i underläge och att de förlorar auktoritet och kontroll när de inte behärskar språket lika bra som sina barn.

Det kan bli en svårighet i socialisationsprocessen om inte föräldrarna kan tala och förstå majoritetsspråket lika bra som sina barn eftersom det då blir barnen som har övertaget när det gäller kontakt med samhället som exempelvis skola och olika myndigheter. I vanliga fall är det föräldrarna som hjälper barnen att utveckla sitt språk, medan det i respondenternas fall kan vara tvärtom då de förmodligen får hjälpa sina föräldrar med språket vid olika tillfällen. Många utav våra respondenter talar svenska när de är hemma med sina syskon och på så sätt kan föräldrarna hamna utanför om de inte förstår allt som sägs. **Saras** föräldrar är ett exempel på detta då hennes pappa har mycket begränsade kunskaper i det svenska språket och inte vill att hon talar svenska när hon är hemma, hon berättar:

”Ja, men min pappa, pappa låter mig inte, han säger att mina syskon säger och det är därför vi går i modersmål och så, men min mamma förstår allt som jag säger så jag pratar svenska med henne. // Jag förstår ibland pappa när han säger ”nej, assyriska!...””.

Här är det tydligt att det blir en konflikt mellan Sara och hennes pappa när hon talar svenska hemma.

Förutom att barnet, som vi nämnt, lär sig språket i den språkliga socialisationen, lär det sig också de kulturella värderingar, normer och kunskaper som finns i samhället (Otterup, 2005). Den språkliga socialisationen handlar även om en social och kulturell delaktighet i det svenska samhället (Otterup, 2005). Då våra respondenter förmodligen behärskar det svenska språket bättre än sina föräldrar tar de också lättare över de normer och värderingar som finns i samhället och kanske på ett mer naturligt sätt eftersom de smidigare kommer in i samhället genom exempelvis dagis, förskola och skola. Detta kan medföra att föräldrarna kan känna att de är i underläge då det är deras uppgift att socialisera barnen in i detta.

Med stöd av tidigare forskning menar Nygren– Junkin (2006) att man utvecklar majoritetsspråket bättre om man behärskar sitt modersmål. Därför är det viktigt för ungdomar som har bott i Sverige i större delen av sitt liv att gå i modersmålsundervisning för att utveckla sina språkliga kunskaper (Nygren- Junkin, 2006).

Alla respondenter har deltagit i modersmålsundervisning, vilket kan vara en tillgång då de fått möjlighet att utveckla sina kunskaper i modersmålet och på så sätt ha lättare för att ta till sig det svenska språket. Det kan å andra sidan också vara en svårighet för ungdomarna att vara tvåspråkiga då de inte lever i en homogen miljö. De kan tvingas uppträda olika i olika sammanhang då de flesta av dem talar svenska i skolan där de tillbringar mycket av sin tid och när de umgås med sina kompisar, medan de i hemmet med sina föräldrar oftast talar sitt modersmål.

Skolan och familjen är två olika sociala domäner och som vi tidigare nämnt kan det uppstå problem i socialisationsprocessen i den sistnämnda då föräldrar och barn inte behärskar majoritetsspråket på samma nivå, vilket kan leda till att det istället är barnen som socialiserar sina föräldrar. Skolans domän är mindre konfliktfylld eftersom respondenterna där har en möjlighet att tala två språk, det vill säga både majoritetsspråket och modersmålet då de

erbjuds modersmålsundervisning som är en naturlig del av utbildningen. Båda dessa domäner är viktiga och det fungerar som bäst när de är kompatibla, men när de krockar kan det bli problematiskt, vilket vi har tagit upp. **Sara** berättar:

”...med pappa och farmor som är här, dom pratar jag svenska med, dom låter mig inte prata svenska”.

Här blir det uppenbarligen ett problem då Sara talar svenska hemma med sin pappa och farmor fast de föredrar att tala sitt modersmål.

Inom symbolisk interaktionism är de olika stegen i ett barns utveckling och hur barnets ”själv” utvecklas av vikt. När barnet har blivit äldre och tagit sig igenom lekstadiet utvecklas barnets förmåga när det gäller att förstå vad värderingar, regler och moral innebär. Barnet lär sig på så sätt vad *den generaliserande andre* betyder, det vill säga samhällets regler, värderingar och synpunkter (Giddens, 2007).

Skolan och familjen är exempel på generaliserande andra i respondenternas liv. I den bästa av världar har dessa två domäner likartade värderingar och synpunkter, men i våra ungdomars fall kan det se annorlunda ut eftersom de har en annan kulturell bakgrund än majoritetsbefolkningen. Skolan som i respondenternas fall representerar det svenska samhället lär ut vissa värderingar och normer som är gällande i den svenska kulturen, medan föräldrarna kan ha andra värderingar och normer som är mer förknippade med landet de kommer ifrån och som de har lärt sig under sin socialisationsprocess.

6. Sammanfattande slutdiskussion

6.1 Koppling till tidigare forskning

Majoriteten av våra respondenter upplever en hög delaktighet i det svenska samhället vilket överraskade oss med tanke på tidigare forskningsmaterial som vi har läst. Rojas (2001) studie visar att invandrarungdomar upplever ett stort utanförskap, marginalisering och känsla av stigmatisering. Sernhede (2003) beskriver också invandrarungdomars utanförskap. Han anser att samhället har demoniserat invandrarungdomar vilket har stärkt ungdomarnas känsla av utanförskap. Även Ålund (2002) beskriver att invandrarungdomar ses som problematiska.

Många utav forskarna som vi tidigare har läst om beskriver att invandrarungdomar inte känner någon tillhörighet till det svenska samhället. Detta intryck har inte vi fått. Även om många utav våra respondenter ser sitt ursprungsland som sitt hemland har vi fått fram att de ändå upplever sig vara delaktiga i Sverige och att de känner att de hör hemma här. Ålund beskriver i sin studie *Multikultiungdom* att många invandrarungdomar som bor i Sverige lever i en värld där de inte hör hemma. Andersson (2003) berättar i sin studie om att det är väldigt få invandrarungdomar som identifierar sig som svenskar. De är stolta över sitt ursprungsland och identifierar sig gärna med det. En annan anledning kan vara att de inte tillåts bli inkluderade i samhället. Detta stämmer som sagt inte med det som vi tidigare har kommit fram till då de flesta av våra respondenter identifierar sig med sitt ursprungsland men ändå känner sig delaktiga i det svenska samhället. De ger dock ett tecken på att det finns en skillnad då de flesta inte känner sig riktigt lika delaktiga som en person med svensk härkomst. Våra respondenter identifierar sig med sitt ursprungsland först och främst på grund av att deras föräldrar kommer därifrån, de har släktingar som bor där och en del av dem är även födda där. Andersson har kommit fram till att många invandrarungdomar även identifierar sig med området där de bor. Det är inget vi kommit fram till även om vi har märkt att många känner samhörighet med andra människor som bor i samma område. Kamali (1999) skriver att många invandrarungdomar har en negativ syn på det svenska samhället och tycker inte att de blir insläppta. Respondenterna i vår studie tycker snarare tvärtom. Exempelvis beskriver två av dem att Sverige är ett rättvist samhälle där alla får tillgång till samma vård och utbildningsmöjligheter och döms för brott på samma sätt.

Otterup (2005) skriver i sin avhandling att det finns ett samband mellan olika domäner som exempelvis familjen och skolan och vilket språk man använder sig av. Detta har vi också kommit fram till då de flesta av våra respondenter talar sitt modersmål med familjen och framförallt med föräldrarna, medan de huvudsakligen pratar svenska med sina vänner.

Boyd (1985) menar att de ungdomar som använder sig av sin tvåspråkighet i stor utsträckning har en starkare förbindelse med sitt ursprungsland än de som inte är lika flitiga med sin tvåspråkighet. Vi har inte gjort någon sådan jämförelse men vi ser ändå att våra respondenter har en stark koppling till ursprungslandet och använder både svenska och sitt modersmål i hög grad.

Otterup (2005) har i sin avhandling kommit fram till att ungdomar med utländsk härkomst anser att det är viktigt att kunna tala svenska eftersom det är det huvudsakliga språket i landet där de bor. De tycker också det är viktigt att kunna tala sitt modersmål för att kunna kommunicera med familj och släkt. Detta tycker också våra respondenter.

Två av våra respondenter anser att det finns en rättvisa i det svenska samhället och att alla människor har samma rättigheter. Enligt tidigare och aktuell forskning upplever invandrarungdomar snarare att denna rättvisa inte finns i samhället och att upplevelsen av utanförskap och orättvisa är stark. Vi tycker att det är positivt att respondenterna upplever en rättvisa, men ett annat sätt att se på det hela kan vara att de förknippar det svenska samhället med området där de bor eftersom det är där de tillbringar en stor del av sin fritid. Det kan vara svårt för dem att uttala sig och relatera till samhället i övrigt då de flesta av våra respondenter bor i segregerade områden och förmodligen identifierar sig med dessa områden. Även Kamali (1999) menar att invandrarungdomar framförallt identifierar sig med det område där de bor. När vi ställde frågan till ungdomarna om delaktighet i det svenska samhället svarade alla respondenter att de upplever sig vara delaktiga, vilket kan bero på att de känner sig delaktiga i det område där de bor då de inte kan relatera till något annat. Det kan vara så att de ser "samhället" som det område där de bor.

6.2 Slutsats

Denna studie grundar sig, som nämnts, på åtta intervjuer med invandrarungdomar i åldrarna 16-19 år. Studien handlar om delaktighet och integration samt språkets betydelse för dessa. Resultatet av studien visar att det är viktigt att ha goda kunskaper i det svenska språket för att kunna klara sig och vara delaktig i det svenska samhället. Samtidigt tycker ungdomarna att det också är viktigt för att kunna kommunicera, utbilda sig och få arbete. Förutom att kunna svenska tycker respondenterna att det är viktigt att även kunna sitt modersmål för att inte glömma bort varifrån man kommer och även för att kunna kommunicera med släktingar i hemlandet. De flesta av våra respondenter bor i segregerade områden i Göteborg och de flesta umgås med vänner som också har invandrarbakgrund eftersom de anser att de har mer gemensamt. De flesta av ungdomarna känner en större tillhörighet till sitt ursprungsland även om de flesta har vuxit upp i Sverige.

Vår slutsats är alltså att även om majoriteten av våra respondenter ser sitt ursprungsland som sitt hemland samt umgås mest med andra invandrare upplever de ändå en relativt stor delaktighet i samhället. De flesta talar både svenska och sitt modersmål i sin vardag och ungdomarna ser vikten av att kunna det svenska språket när man bor i Sverige. Detta har betydelse för integrationen då språket enligt ungdomarna är den faktor som är nödvändig för att kunna kommunicera med andra människor, utbilda sig och få ett arbete.

Efter att vi har tagit del av tidigare forskning och genom vår förförståelse trodde vi att invandrarungdomar skulle uppleva ett större utanförskap och en mindre delaktighet i samhället, vilket förmodligen skulle minska deras integration. Det här var som sagt inte våra respondenters upplevelse. De flesta kände sig delaktiga i det svenska samhället även om ett flertal av dem inte kände sig lika delaktiga som en person vars föräldrar är svenskfödda.

Något annat som var uppseendeväckande för oss är att våra respondenter upplever denna delaktighet i samhället trots att de flesta bor i segregerade bostadsområden och har vänner som också har invandrabakgrund.

Man får ofta en bild av media att invandrare inte känner sig som en del i det svenska samhället och att de lever i en värld för sig. Våra respondenter ger vissa indikationer på detta men i det stora hela ger de en positiv bild av att bo i Sverige.

6.3 Förslag till vidare forskning

På grund av tidsbrist har vi inte kunnat göra jämförelser mellan ungdomar med invandrabakgrund som bor i olika bostadsområden, det vill säga ”invandrarglesa” respektive ”invandrartäta” och på vilket sätt detta påverkar integrationen i samhället. Man skulle också kunna göra en jämförelse mellan större och mindre städer då utanförskapet kan vara mer påtagligt i mindre samhällen då segregationen och skillnaden kan vara tydligare. En tanke som uppkom under studiens gång är om respondenterna inte vet att de är utanför, de är relativt unga fortfarande och har kanske inte hunnit vidga sina vyer och på så sätt reflekterat kring sitt utanförskap. Det här kan vara något att forska vidare på.

Med vår studie har vi kommit fram till att respondenterna upplever att de är en del av det svenska samhället, men att de inte är lika delaktiga som en person vars föräldrar är svenskfödda. De menar att det finns en skillnad. Vi tycker att det är viktigt att vi socialarbetare undersöker denna skillnad och vad den innebär för att förbättra situationen för invandrarungdomar och för att främja integration då andra generationens invandrarungdomar är en relativt stor grupp i samhället som utökas med tiden.

LITTERATURFÖRTECKNING

Böcker:

1. Ahmadi, Nader (red)(2003): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber
2. Allwood, Carl Martin/ Franzén, Elsie C (red)(2000): *Tvärkulturella möten- grundbok för psykologer och socialarbetare*, Stockholm: Natur och kultur
3. Andersson, Åsa (2003): *Inte samma lika- identifikationer hos tonårsflickor i en multietnisk stadsdel*. Stockholm/Stehag. Brutus Östlings bokförlag symposition
4. Antonovsky, Aron (2007): *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur & Kultur
5. Denscombe, Martyn (2009): *Forskningshandboken - för småsakliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
6. Eriksen, Thomas Hylland (1993): *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa
7. Giddens, Anthony (2007): *Sociologi*. Studentlitteratur
8. Helkama, Klaus/Myllyniemi, Rauni/Liebkind, Karmela (2000): *Socialpsykologi - en introduktion*. Malmö: Liber AB
9. Kamali, Masoud (1999): *Varken familjen eller samhället- en studie av invandrarungdomars attityder till det svenska samhället"* Stockholm: Carlssons bokförlag
10. Kotsinas, Ulla-Britt (1994): *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren och Fallgren Studieförlag AB
11. Kvale, Steinar/ Brinkmann, Svend (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
12. Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
13. Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red) (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
14. Meeuwisse, Anna/Swärd, Hans (red)(2002): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur
15. Rojas, Mauricio (2001): *Sveriges oälskade barn- att vara svensk men ändå inte*. Stockholm: Klara Förlag AB
16. Svenning, Conny (2000): *Metodboken- Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling- Klassiska och nya metoder i IT- samhället*. Eslöv: Lorentz förlag

17. Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning
18. Trost, Jan/ Levin, Irene (1996): *Att förstå vardagen- med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. Lund: studentlitteratur
19. Ålund, Aleksandra (1997): *Multikultiungdom - Kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur

Avhandlingar:

20. Deniz, Fuat/ Perdikaris, Antonios (2000): *Ett liv mellan två världar*. Örebro: Institutionen för samhällsvetenskap
21. Gassne, Jan (2008): *Salutogenes, Kasam och socionomer*: Lund: Socialhögskolan
22. Otterup, Tore (2005): *Jag känner mej begåvad bara. Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg: Göteborgs universitet
23. Starke, Mikaela (2003): *Att bli tonåring – ett föräldraperspektiv*: Göteborg: Institutionen för socialt arbete

Tidskrift:

24. Lundström, Tommy/Sallnäs, Marie (2003): Klass, kön och etnicitet i den sociala barnavården - *Socialvetenskaplig tidskrift*
25. Nygren- Junkin, Lilian (2006): Modersmål har vi allihopa- här med och där med. *Språkvård- tidskrift utgiven av språkrådet*
26. Vedder, Paul/Virta, Erkki (2005): Language, ethnic identity, and the adaption of Turkish immigrant youth in the Netherlands and Sweden- *International Journal of Intercultural Relations*

Rapporter:

27. Emanuelsson, Birgitta (2005): *Gatus – ett multietniskt ungdomsspråk*. Uppsala: Uppsala universitet. SoLiD nr 16 (=FUMS Rapport nr 214)

Internetsidor:

28. <http://www.notisum.se/rnp/SLS/lag/19490381.htm> (2010-03-31 kl. 20.00)
29. <http://www.notisum.se/rnp/sls/LAG/20010453.htm> (2010-03-31 kl. 20.05)

30. http://www.rod.se/politikomraden/migration_och_integration/Sfi-bonus-i-hela-landet-redan-i-sommar/ (2010-03-31 kl. 20.10)
31. <https://www.ne.se/kort/socialisation> (2010-03-21 kl. 09.20)

BILAGOR

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

I vilken stadsdel bor du?

När kom dina föräldrar till Sverige?

Vilket land kommer dina föräldrar ifrån?

Integration och delaktighet

1. Hur ser din umgängeskrets ut? Umgås du mest med invandrare eller svenskar?
Hur kommer det sig?
2. Upplever du dig som en del av det svenska samhället? Känner du att du hör hemma här? Känner du dig lika delaktig i det svenska samhället som en person vars föräldrar är svenskfödda?
3. Vilket land ser du som ditt hemland?
Hur kommer det sig?
4. Hur ofta åker du till det land som dina föräldrar kommer ifrån?
5. Kan du beskriva hur det är att bo i det område där du bor?
6. Om du bodde i ett område som såg annorlunda ut (tex. Invandrarglest/ tät) än vad det gör där du bor just nu, hur skulle du uppleva det då?
7. Om du skulle befinna dig i en situation där det bara finns svenskar/ är flest svenskar (till exempel en fest), hur skulle det kännas?

Språk och integration

8. Vilket språk talar du mest hemma a) med dina föräldrar, b) med dina syskon?
9. Vilket språk talar du mest med dina kompisar?
10. Har du deltagit i hemspråksundervisning?
11. Är det viktigt att kunna svenska? Varför?
12. Är det viktigt att kunna tala sitt modersmål, det språk som dina föräldrar talar?
Varför?

13. Vad tror du blir följden av att inte kunna tala svenska när man bor i Sverige? Gör det någon skillnad om man inte talar språket som talas i det land som man bor i? På vilket sätt?

Brev till rektor

2010-02-28

Hej,

Vi är tre studenter från Socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet som studerar på sjätte termin. Vi skriver för närvarande vårt examensarbete (c-uppsats) kring andra generationens ungdomar och dess åsikter och erfarenheter kring integration, identifiering samt språk. Syftet med vår uppsats är att öka förståelsen för andra generationens invandrarungdomars upplevelser av sin livssituation.

För att kunna bedriva vår studie är vi intresserade av att intervjua sex ungdomar från er skola. Kön eller vilket program de går har ingen betydelse för vår studie. Däremot har vi som krav att deltagarna skall själva vara födda i Sverige samt ha föräldrar som båda kommer från ett utomeuropeiskt land. Deltagarna måste även vara 18 år fyllda vid intervjutillfället.

Om ni är intresserade av att era elever medverkar i vår studie ser vi gärna att ni som chef hjälper oss att komma ut med denna information till mentorer i olika klasser. Mentorerna får i sin tur välja ut frivilliga elever som önskar att delta och som uppfyller deltagandekriterier. Vi önskar att göra cirka sex intervjuer med olika ungdomar men det har ingen betydelse om de deltagande finns i samma klass eller är spridda i olika klasser.

Vi önskar gärna, om möjlighet finns att under en veckas tid få boka ett klassrum på er skola för genomförande av intervjuer. Anledningen till att vi vill genomföra intervjuerna på skolan är för att underlätta för elever att fortsätta sin lektion i vanlig ordning efter intervjun.

Om möjlighet finns, önskar vi att genomföra intervjuerna under vecka 10. Tid kommer att diskuteras med varje enskild deltagare tillsammans med dennes mentor/klasslärare så att studenten inte behöver vissa viktig undervisning. Intervjuerna kommer att pågå cirka 30 min med varje ungdom.

Alla som väljer att delta i studien kommer att vara anonyma under hela processen. Detta innebär även att inga namn kommer att anges i slutprodukten. Materialet kommer endast att användas i forskningssyfte och kommer att förstöras efter studiens slut. Deltagandet är frivilligt och intervjupersonerna kan när som helst avbryta sitt deltagande.

Mer information om studien kommer att ges specifikt till varje deltagare vid intervjutillfället.